

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ
СРЕДИНЕ**

(МАСТЕР РАД)

Ментор:

Проф. др Душица Миладиновић Стефановић

Студент:

Милош Јовановић

Број индекса М029/23-уп

Ниш, 2026. године

САДРЖАЈ

УВОД	4
I ЖИВОТНА СРЕДИНА КАО ПРАВНА ВРЕДНОСТ	6
II ПРЕГЛЕД НАЈЗНАЧАЈНИХ МЕЂУНАРОДНИХ ИЗВОРА КРИВИЧНОПРАВНЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	8
2.1. Уједињене нације (УН)	9
2.2. Европска унија (ЕУ)	12
2.3. Савет Европе	13
III КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ	15
3.1. Појам и карактеристике кривичноправне заштите животне средине	16
3.2. Кључна кривична дела	20
3.2.1. <i>Загађење животне средине</i>	20
3.2.2. <i>Непредузимање мера заштите животне средине</i>	22
3.2.3. <i>Противправна изградња и стављање у погон објеката и постројења која загађују животну средину</i>	23
3.2.4. <i>Оштећење објеката и уређаја за заштиту животне средине</i>	24
3.2.5. <i>Оштећење животне средине</i>	25
3.2.6. <i>Убијање и злостављање животиња</i>	26
3.2.7. <i>Пустошење шума</i>	27
3.3. Поједина кривична дела из споредног законодавства	28
3.3.1. <i>Закон о здрављу биља</i>	30
3.3.2. <i>Закон о средствима за заштиту биља</i>	31
3.3.3. <i>Закон о водама</i>	32
3.3.4. <i>Закон о генетички модификованим организмима</i>	34
IV НАСТАНАК И ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ ИНКРИМИНИСАЊА КРИВИЧНИХ ДЕЛА ПРОТИВ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	35
4.1. Осврт на историјски развој кривичних дела против животне средине у свету	35
4.2. ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ ИНКРИМИНАЦИЈЕ КРИВИЧНИХ ДЕЛА ПРОТИВ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ у кривичном законодавству Србије	38
4.2.1. <i>Период до Другог светског рата</i>	38
4.2.2. <i>Период социјалистичке Југославије (1945–1990)</i>	38
V КРИВИЧНА ДЕЛА ПРОТИВ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У УПОРЕДНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ	41
5.1. САВЕЗНА РЕПУБЛИКА НЕМАЧКА	41

5.2. РЕПУБЛИКА СЛОВЕНИЈА	43
5.3. РЕПУБЛИКА АУСТРИЈА	47
5.4. РЕПУБЛИКА ХРВАТСКА	49
VI СУБЈЕКТИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	53
VII АНАЛИЗА СУДСКЕ ПРАКСЕ И СТАТИСТИКЕ	55
7.1. СТАТИСТИКА РЗС	55
7.2. ПРИМЕРИ ИЗ СУДСКЕ ПРАКСЕ	58
ЗАКЉУЧАК	61
ЛИТЕРАТУРА	63
САЖЕТАК	68
SUMMARY	69
БИОГРАФИЈА АУТОРА	70

УВОД

Деструктивно деловање савременог начина живљења сада већ више милијарди људи на Земљи, доводи у питање опстанак глобалног геоекосистема, у коме могу да наступе такве промене које ће неумитно угрозити опстанак човека на Земљи. Природни системи на Земљи ће се, иако за извесно време поремећени, доцније без човека и даље успешно развијати. Једини губитник ће бити човек.

(Никола Пантић, Копачик, 1990).

Заштита животне средине представља једно од најзначајнијих питања савременог друштва, будући да је очување здраве и безбедне животне средине услов опстанка човека, друштва и будућих генерација. Интензиван технолошки развој, индустријализација, урбанизација и повећана експлоатација природних ресурса довели су до озбиљних облика деградације животне средине, чије последице често имају дугорочан и тешко отклоњив карактер. Управо због тога, заштита животне средине постаје не само еколошко, већ и правно, друштвено и кривичноправно питање од посебног значаја.

Право на здраву животну средину признато је као једно од основних људских права, што је потврђено како у домаћим правним порецима, тако и у бројним међународним актима. У Републици Србији, ово право је уставно гарантовано, док је држава обавезна да обезбеди системску и ефикасну заштиту животне средине путем превентивних, управноправних, прекршајних и, као *ultima ratio*, кривичноправних механизма. Кривично право, као најстрожи вид правне заштите, има посебну улогу у санкционисању најтежих облика угрожавања и оштећења животне средине, који превазилазе оквире других грана права.

Кривичноправна заштита животне средине у Републици Србији уређена је пре свега одредбама Кривичног законика, у оквиру главе XXIV, која обухвата кривична дела против животне средине. Поред тога, значајан утицај на национално законодавство имају и међународни извори, као и право Европске уније, нарочито у контексту процеса приступања Републике Србије Европској унији и обавеза које произилазе из поглавља 27. Савремени европски стандарди све више инсистирају на јачању кривичноправне реакције на еколошки криминал, што потврђује и доношење нових директива ЕУ у овој области.

Предмет овог рада јесте анализа кривичноправне заштите животне средине у Републици Србији, са посебним освртом на кључна кривична дела прописана

Кривичним закоником, њихова обележја, санкције и проблеме у примени. Рад обухвата и разматрање међународних и европских стандарда заштите животне средине, као и анализу релевантне судске праксе, како домаћих судова, тако и праксе Европског суда за људска права, у мери у којој је она значајна за ову област.

Циљ рада јесте да се испита да ли постојећи нормативни оквир у Републици Србији обезбеђује адекватну и ефикасну кривичноправну заштиту животне средине, као и да се укаже на основне проблеме и изазове у примени кривичноправних норми у пракси. Посебан циљ рада јесте да се утврди у којој мери су домаћа законска решења усклађена са међународним обавезама и стандардима Европске уније, као и да ли постоји потреба за њиховим даљим унапређењем.

Полазећи од наведеног, у раду се истражују следећа питања: да ли је кривичноправна заштита животне средине у Републици Србији ефикасна у пракси; да ли су инкриминације и запређене санкције примерене тежини еколошких последица; као и који су главни проблеми у откривању, доказивању и санкционисању кривичних дела против животне средине. Основна хипотеза рада јесте да, иако у Републици Србији постоји релативно развијен нормативни оквир кривичноправне заштите животне средине, његова ефикасност у пракси није у потпуности задовољавајућа, пре свега услед проблема у примени, доказивању и недовољно строге казнене политике.

У истраживању су примењени нормативно-догматски метод, компаративни метод, као и метод анализе судске праксе и релевантних међународних и европских правних аката. Комбинацијом наведених метода настоји се да се пружи целовит и систематичан увид у кривичноправну заштиту животне средине и њен значај у савременом правном систему.

Рад је структурисан у више целина. У првом делу разматра се појам животне средине и њен правни значај. Други део посвећен је међународним и домаћим изворима заштите животне средине, док се у трећем делу анализирају кључна кривична дела против животне средине у Републици Србији, уз осврт на судску праксу и актуелне изазове у примени кривичноправних норми.

I ЖИВОТНА СРЕДИНА КАО ПРАВНА ВРЕДНОСТ

Животна средина представља природни и створени простор у коме човек живи и остварује своје потребе, али и сложен систем међусобно повезаних елемената природе који обезбеђују равнотежу екосистема. Она је истовремено биолошка, економска, социјална и правна категорија. Њена заштита подразумева очување природних ресурса, биодиверзитета, чистоће воде, ваздуха и земљишта, као и спречавање штетних утицаја људских активности. У савременом праву животна средина се посматра као универзална вредност и основно људско право, јер право на здраву животну средину представља предуслов за уживање свих других права. Када говоримо о проблемима заштите животне средине, срећемо се и са другим изразима: човекова средина, околина, природна средина и радна средина.¹ Сваки од њих односи се на одређени део простора на планети Земљи и не зависи од његове величине. С друге стране, загађење у једној средини спонтано се премешта у друге, доприносећи даљем ширењу загађења. Разлог лежи у чињеници да ниједна „средина“ није, и не може, да буде изолована од осталих „средина“ јер је то супротно законима природе и процесима у природи, што мора да буде основа свих разматрања везаних за проблематику животне средине. Према томе, Планета Земља је наша животна средина – јер једино она представља јединствен систем.

Право на здраву животну средину је први пут експлицитно прокламовано у међународним документима, као што су Стокхолмска декларација (1972)² и Декларација из Рија (1992),³ а касније је постало део уставних поредака многих држава. У Републици Србији, према члану 74. Устава,⁴ „Свако има право на здраву животну средину и на благовремено и потпуно обавештавање о њеном стању”, док је „свако дужан да чува и побољшава животну средину”. Овом одредбом се успоставља баланс између права и обавезе да човек није само корисник, већ и чувар природе.

Животна средина као правна вредност има двоструку димензију. С једне стране, она је објекат заштите — добро које се штити од угрожавања, оштећења или уништења. С друге стране, она је и вредност од општег интереса, јер њено очување служи

---

¹ Закон о заштити животне средине, *Службени гласник РС*, бр. 135/2004, 36/2009, 36/2009 - др. закон, 72/2009 - др. закон, 43/2011 - одлука УС, 14/2016, 76/2018, 95/2018 - др. закон, 95/2018 - др. закон и 94/2024 - др. закон)

² A. Boyle, *Human Rights or Environmental Rights? A Reassessment*, *Fordham Environmental Law Review*, No. 3, Vol. XVIII, стр. 473.

³ А. Михаиловић, *Право на здраву животну средину као интергенерацијски феномен*, *Анали*, бр. 1, бр. LXVI, стр. 236–255.

⁴ *Службени гласник РС*, бр. 98/2006 и 115/2021.

целокупној заједници, садашњим и будућим генерацијама. Управо тај аспект интергенерацијске одговорности представља суштину модерног еколошког права.

С обзиром на растући број еколошких инцидената и климатских промена, државе су препознале потребу да животну средину уврсте у систем највиших правних вредности које заслужују кривичноправну заштиту. Тако је у оквиру Кривичног законика Републике Србије, као и у бројним другим правним системима, животна средина заштићена посебним групама кривичних дела. Тиме се потврђује схватање да нарушавање природне равнотеже није само еколошки, већ и друштвени и правни проблем, чије решавање захтева системску реакцију државе и развој еколошке свести грађана.

II ПРЕГЛЕД НАЈЗНАЧАЈНИХ МЕЂУНАРОДНИХ ИЗВОРА КРИВИЧНОПРАВНЕ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Међународна заједница је током друге половине XX века препознала да проблем заштите животне средине превазилази границе појединачних држава и да захтева заједничко деловање. Као одговор на глобалне изазове, као што су климатске промене, губитак биодиверзитета и прекомерно загађење, развијен је широк систем међународних уговора, декларација и конвенција којима се утврђују стандарди заштите животне средине и обавезе држава.

Међу најзначајнијим документима Уједињених нација издваја се Стокхолмска декларација о човековој животној средини из 1972. године, која је први пут на међународном нивоу указала на значај заштите животне средине и право човека на здраву средину. Значајан корак у даљем развоју међународног еколошког права представља Декларација из Рија о животној средини и развоју из 1992. године, којом су утврђени основни принципи одрживог развоја, међу којима се посебно истиче принцип међугенерацijske правде и одговорности држава за очување природних ресурса.

У области борбе против климатских промена велики значај имају Кјото протокол из 1997. године и Париски споразум из 2015. године, којима су утврђене обавезе држава у погледу смањења емисије гасова са ефектом стаклене баште и ублажавања негативних последица климатских промена. Поред ових докумената, важну улогу имају и специјализоване конвенције које регулишу поједине области заштите животне средине, као што су Базелска конвенција о контроли прекограничног кретања опасног отпада и његовог одлагања и Конвенција о међународној трговини угроженим врстама дивље флоре и фауне (CITES).

У оквиру Европске уније значајан корак у јачању кривичноправне заштите животне средине представља Директива 2008/99/ЕЗ о заштити животне средине путем кривичног права, којом су државе чланице обавезане да одређена понашања која озбиљно нарушавају животну средину инкриминишу као кривична дела.⁵ У циљу унапређења постојећег система заштите, Европска унија је 2024. године усвојила нову

---

⁵ Directive 2008/99/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on the protection of the environment through criminal law, Official Journal of the European Union, L 328/28, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/99/oj/eng>, приступљено 30.03.2026.

Директиву 2024/1203 ⁶ о заштити животне средине путем кривичног законодавства, која је ставила ван снаге претходну директиву. Новом директивом проширен је опсег кривичних дела против животне средине, уведене су строжије санкције, као и механизми за ефикаснију превенцију и сузбијање еколошког криминалитета.

Посебан значај за остваривање права грађана у области заштите животне средине има Архуска конвенција из 1998. године, којом се гарантује право јавности на приступ информацијама о животној средини, учешће у доношењу одлука и приступ правди у еколошким питањима. Овим се јача транспарентност рада јавних власти и подстиче активније учешће грађана у заштити животне средине.

Ефикасна заштита животне средине захтева усклађено деловање међународних и националних правних извора. Само њиховом доследном применом и прилагођавањем савременим европским стандардима могуће је обезбедити равнотежу између економског развоја и очувања природе као добра од општег интереса.

2.1. Уједињене нације (УН)

Уједињене нације имају централну улогу у развоју и координацији глобалне политике заштите животне средине. Од оснивања ове организације, питања очувања природе и одрживог развоја постепено су постала саставни део међународне правне регулативе. Преломни тренутак у деловању УН представља Конференција о животној средини у Стокхолму (1972), која је означила почетак систематског бављења овом облашћу на међународном нивоу. Усвојена Стокхолмска декларација⁷ поставила је темеље модерног еколошког права, прокламујући право човека на здраву животну средину и обавезу држава да спрече еколошке штете које могу угрозити друге земље.

Стокхолмска декларација из 1972. године садржи 27 принципа који представљају темеље савременог међународног еколошког права. Најважнији принципи су:⁸

---

⁶ Directive (EU) 2024/1203 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 on the protection of the environment through criminal law and replacing Directives 2008/99/EC and 2009/123/EC, Official Journal of the European Union, L, 30.04.2024, доступно на: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=CELEX%3A32024L1203&utm_source=chatgpt.com, приступљено 20.05.2026.

⁷ <https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972>, приступљено 07.03.2026.

⁸ Stockholm Declaration on the Human Environment, adopted at the United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, 16 June 1972, United Nations, Principles 1, 21 и 22, доступно на: <https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972>, приступљено 07.03.2026.

- Право на здраву животну средину (Принцип 1) – Човек има право на достојанствен живот у животној средини која омогућава благостање и развој.
- Суверенитет држава над природним ресурсима (Принцип 21) – Државе имају право да користе своје природне ресурсе, али су одговорне да активности под њиховом јурисдикцијом не наносе штету животној средини других држава.
- Међународна сарадња (Принцип 24) – Државе треба да сарађују у решавању међународних проблема заштите животне средине.
- Рационално коришћење природних ресурса (Принципи 2-5) – Природни ресурси морају се користити на начин који обезбеђује њихово очување за садашње и будуће генерације.
- Спречавање загађења (Принципи 6-7) – Државе имају обавезу да спрече загађење које може угрозити екосистеме и здравље људи.
- Одговорност и накнада штете (Принцип 22) – Државе треба да развијају правила о одговорности и накнади штете за еколошке штете.

На основу препорука из Стокхолма, основан је Програм Уједињених нација за животну средину (UNEP), са седиштем у Најробију, који је постао кључна институција за праћење стања животне средине, предлагање глобалних мера и координацију активности држава. UNEP је имао водећу улогу у изради и имплементацији бројних међународних уговора као што су Базелска конвенција о контроли прекограничног кретања опасног отпада (1989), Бечка конвенција о заштити озонског омотача (1985) и Монреалски протокол (1987), који се односи на супстанце које га оштећују.

Други важан корак у еволуцији еколошког права представља Конференција УН о животној средини и развоју (Рио де Жанеиро, 1992), на којој је усвојена Декларација из Рија са 27 принципа,⁹ који дефинишу одрживи развој као равнотежу између економског напретка и заштите природних ресурса. Истовремено је усвојена и Агенда 21, свеобухватни програм акције за 21. век.

УН су касније наставиле да унапређују овај систем кроз Светски самит о одрживом развоју (Јоханесбург, 2002), као и Париски споразум из 2015. године, усвојен у оквиру Оквирне конвенције УН о промени климе (UNFCCC), којим се постављају обавезујући циљеви за смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште.

---

⁹ Декларација из Рија о животној средини и развоју, Уједињене нације, 1992, доступно на: https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992?utm_source=chatgpt.com, приступљено 10.04.2026.

Активности Уједињених нација показују континуирано настојање да се питање животне средине интегрише у све сфере међународне сарадње, уз посебан нагласак на правну одговорност држава и појединаца за штете нанете природи. Овај приступ представља основ савременог концепта кривичноправне заштите животне средине на глобалном нивоу.

Посебан значај у међународном систему заштите животне средине имају Оквирна конвенција УН о промени климе из 1992. године¹⁰ и Кјото протокол из 1997. године,¹¹ који представљају кључне правне инструменте у области борбе против климатских промена. Оквирна конвенција поставља темеље међународне сарадње са циљем стабилизације концентрације гасова са ефектом стаклене баште на нивоу који не угрожава климатски систем, полазећи од принципа заједничке, али диференциране одговорности држава.

Кјото протокол, као њена допуна, прецизира ове обавезе увођењем конкретних и правно обавезујућих циљева за развијене државе у погледу смањења емисија, уз успостављање механизма међународне сарадње, као што су трговина емисијама, механизам чистог развоја и заједничко спровођење пројеката. На тај начин омогућено је флексибилније и економски ефикасније испуњавање преузетих обавеза, уз истовремено подстицање одрживог развоја.

Значај ових инструмената огледа се и у томе што су поставили основу за даљи развој међународног климатског права и касније споразуме у овој области, као и у чињеници да је Република Србија њихова потписница, чиме је преузела обавезу да спроводи мере усмерене на смањење емисије штетних гасова, ублажавање климатских промена и унапређење заштите животне средине у складу са међународним стандардима.

---

¹⁰ Закон о потврђивању Оквирне конвенције Уједињених нација о промени климе, *Службени лист СРЈ – Међународни уговори*, бр. 2/1997.

¹¹ Закон о потврђивању Кјото протокола уз Оквирну конвенцију Уједињених нација о промени климе, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 88/2007.

2.2. Европска унија (ЕУ)

Европска унија је један од најразвијенијих правних система у области заштите животне средине. У њој се еколошка политика заснива на принципима предострожности, превенције и „загађивач плаћа”, као и на идеји интегрисања питања заштите животне средине у све секторске политике Уније. Норме о заштити животне средине налазе се у наслову XX Уговора о функционисању Европске уније. То су чланови 191-193 (бивши чланови 174-176).¹² Загађивач плаћа накнаду за загађивање животне средине када својим активностима проузрокује или може проузроковати оптерећење животне средине, односно ако производи, користи или ставља у промет сировину, полупроизвод или производ који садржи штетне материје по животну средину. Загађивач, у складу са прописима, сноси укупне трошкове настале угрожавањем животне средине који укључују трошкове ризика по животну средину и трошкове уклањања штете нанете животној средини. Интернализација штете настале услед загађења даје велики подстицај, посебно индустрији, да смањи и спречи загађење.¹³

Изузетан значај има Директива 2008/99/ЕЗ о заштити животне средине путем кривичног права, којом су државе чланице обавезане да одређене радње – као што су испуштање опасних материја у ваздух, воду или земљиште, илегално управљање отпадом, уништавање заштићених природних подручја или незаконито трговање угроженим врстама – инкриминишу као кривична дела. Ова директива је први инструмент ЕУ који експлицитно уводи кривичноправне санкције као средство еколошке заштите.

Поред тога, значајни су и бројни други акти као што су: Директива 2004/35/ЕЗ о одговорности за штету нанету животној средини, која уводи принцип објективне одговорности загађивача; Директива 2010/75/ЕУ о индустријским емисијама, којом се регулишу стандарди за спречавање загађења из индустријских постројења; као и Регулатива REACH (1907/2006) о регистрацији, евалуацији и ограничавању хемикалија.

У области казненог права, Европска унија настоји да уједначи стандарде и праксу држава чланица. У том контексту развија се и концепт „еколошког

---

¹² С. Лилић, *Еколошко право*, Београд, 2010, стр. 113.

¹³<https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/2021-01/nacionalni-program-zastite-zivotne-sredine-r.srbija.pdf>, приступљено 14.04.2026.

криминалитета”, који обухвата све облике незаконитих активности усмерених на оштећење животне средине. Европол је више пута указао да је еколошки криминал један од најбрже растућих облика организованог криминала у Европи, што потврђује потребу за ефикаснијим кривичноправним механизмима.

Правни оквир Европске уније има изузетан значај за Републику Србију, која је као држава кандидат дужна да у процесу приступања усклади своје прописе са правном тековином Европске уније (*acquis communautaire*) у области животне средине. То подразумева имплементацију еколошких директива, успостављање институционалних механизма контроле и јачање кривичноправне заштите у складу са европским стандардима.¹⁴

2.3. Савет Европе

У оквиру Савета Европе, један од најзначајнијих међународних извора у области кривичноправне заштите животне средине представља Конвенција о заштити животне средине путем кривичног права из 1998. године.¹⁵ Ова конвенција има за циљ јачање кривичноправне заштите животне средине кроз увођење обавезе државама чланицама да одређене облике озбиљног угрожавања и загађења животне средине инкриминишу као кривична дела. Истовремено, предвиђа и унапређење међудржавне сарадње у откривању, кривичном гоњењу и кажњавању учинилаца еколошких кривичних дела, чиме се обезбеђује ефикаснија и координисана борба против еколошког криминалитета.

Поред ње, од непосредног значаја су и други инструменти који, иако не припадају искључиво кривичноправној сфери, намећу обавезу државама да обезбеде ефикасне механизме заштите животне средине, укључујући и санкционисање противправног понашања. У том контексту издвајају се Бернска конвенција¹⁶ и

---

¹⁴ Национални програм заштите животне средине Републике Србије, *Службени гласник РС*, бр. 12/2010.

¹⁵ Конвенција Савета Европе о заштити животне средине путем кривичног права, ЕТС бр. 172, Стразбур, 1998, доступно на: <https://rm.coe.int/168007f3f4>, приступљено 10.04.2026.

¹⁶ Закон о потврђивању Конвенције о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта, *Службени гласник РС – Међународни уговори*, бр. 102/2007.

Фирентинска конвенција,¹⁷ које обавезују државе потписнице да предузму мере заштите биолошке разноврсности, природних станишта и предела.

Извори посредног значаја за кривичноправну заштиту животне средине развијени су пре свега кроз систем заштите људских права. Најзначајнији документ у том смислу је Европска конвенција о људским правима¹⁸, чије је тумачење Европски суд за људска права проширио тако да обухвати и питања заштите животне средине. Суд је у својој пракси утврдио¹⁹ да озбиљна еколошка загађења могу представљати повреду права на живот и права на поштовање приватног и породичног живота, што је потврђено у предметима *López Ostra* против Шпаније и *Fadeyeva* против Русије²⁰.

Посебан допринос Савета Европе огледа се и у развоју концепта еколошке демократије и учешћа јавности у доношењу одлука, који је касније разрађен у Архуској конвенцији.²¹ Иако ова конвенција није донета директно у оквиру Савета Европе, њени принципи су у значајној мери усклађени са стандардима које ова организација промовише.

Иако Савет Европе нема надлежност да директно прописује кривичне санкције, његови правни стандарди и богата судска пракса представљају значајан извор за развој националних система кривичноправне заштите животне средине. Државе чланице, укључујући и Републику Србију, дужне су да у складу са овим стандардима развијају законодавство које обезбеђује ефикасну заштиту како животне средине, тако и основних људских права.

---

¹⁷ Европска конвенција о пределу, Фиренца, 2000; Закон о потврђивању Европске конвенције о пределу, „Службени гласник РС – Међународни уговори“, бр. 4/2011, доступно на: <https://pravno-informacioni-sistem.rs/> приступљено 07.05.2026.

¹⁸ European Convention on Human Rights, Rome, 4 November 1950, Council of Europe. Као и Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 – исправка.

¹⁹ У пракси Европског суда за људска права постоји више десетина пресуда у којима су еколошки проблеми разматрани кроз повреду права гарантованих Европском конвенцијом о људским правима.

²⁰ У предметима *López Ostra* против Шпаније (1994) и *Fadeyeva* против Русије (2005) Европски суд за људска права утврдио је повреду члана 8 Европске конвенције о људским правима, јер државни органи нису обезбедили адекватну заштиту од озбиљног загађења животне средине које је значајно нарушавало квалитет живота подносилаца представки. Суд је истакао да значајно нарушавање уживања у дому и приватног живота услед прекомерног загађења може представљати повреду права на приватни и породични живот, чак и без доказане тешке штете по здравље.

²¹ *Службени гласник РС*, бр. 103/2011.

III КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Кривичноправна заштита животне средине у Републици Србији остварује се пре свега кроз одредбе Кривичног законика Републике Србије, којим су прописана кривична дела против животне средине. Међутим, ова заштита се не исцрпљује само у кривичном законодавству, већ се остварује и кроз споредно законодавство које регулише поједине области заштите животне средине. Посебно место у том систему заузима Закон о заштити животне средине,²² као кровни закон у овој области, којим се уређују основни принципи, мере и инструменти заштите животне средине.

Поред овог закона, значајну улогу имају и други прописи који уређују заштиту ваздуха, вода, земљишта, управљање отпадом и заштиту природе, чиме се кроз међусобно повезане норме обезбеђује свеобухватан систем правне заштите животне средине.

Човечанство почиње да исказује интересовање за животну средину након сагледавања стања у којем се животна средина налази, потенцијалне угрожености и живота и здравља човека, односно увидевши појаву изумирања биљних и животињских врста и погоршања животних услова човека у урбаним срединама.²³ Кривичноправна заштита животне средине представља најстрожи облик правне заштите и примењује се као *ultima ratio*,²⁴ односно као последње средство државне интервенције у случајевима када су повреде животне средине таквог интензитета да угрожавају основне друштвене вредности. У правном систему Републике Србије, ова заштита остварује се пре свега кроз одредбе Кривичног законика, који у Глави XXIV прописује кривична дела против животне средине. У овом поглављу анализирају се основне карактеристике кривичноправне заштите животне средине, кључна кривична дела, субјекти одговорности, као и проблеми казнене политике и судске праксе.

---

²² Службени гласник РС, бр. 135/2004, 36/2009, 36/2009 - др. закон, 72/2009 - др. закон, 43/2011 - УС, 14/2016, 76/2018, 95/2018 - др. закон, 94/2024 - др. закон.

²³ В. Јолцић, Д. Јовашевић, *Еколошко кривично право, међународни и уставни основи, стварности и могућности*, Београд, 2011, стр. 13.

²⁴ Roxin C., *Strafrecht. Allgemeiner Teil*, Bd. I, München, 2006, стр. 44–46.

3.1. Појам и карактеристике кривичноправне заштите животне средине

Кривичноправна заштита животне средине подразумева примену кривичноправних норми ради заштите животне средине као посебног колективног добра. За разлику од управноправне и прекршајне заштите, које су усмерене пре свега на превенцију и отклањање неправилности, кривично право има репресивну функцију и примењује се у случајевима најтежих повреда. Посебност еколошких кривичних дела огледа се у чињеници да се њима штите добра која превазилазе интересе појединца и односе се на друштво у целини. Ова кривична дела улазе у појам тзв. еколошког криминалитета (енг. *environmental crime*), који се у теорији дефинише на различите начине. Док у ужем смислу, еколошки криминалитет обухвата сва кривична дела против животне средине предвиђена кривичним законодавством, у ширем смислу, овај термин обухвата и прекршаје, повреде административних прописа, као и све облике незаконитог понашања који штете животној средини, без обзира на то да ли су експлицитно инкриминисани.²⁵ Интерпол дефинише еколошки криминал као „свако кривично дело које се врши против животне средине у целини или њених појединих елемената, укључујући дивље животиње, флору, воду, ваздух и земљиште, а у циљу стицања економске користи или других погодности”.²⁶ Европол наглашава организовани карактер еколошког криминала, описујући га као „незаконите активности организованих криминалних група усмерене на експлоатацију природних ресурса и загађење животне средине ради финансијске добити”.²⁷

Савремена криминологија разликује конвенционални еколошки криминалитет (паљевине, криволов, незаконита сеча шума) од модерног еколошког криминалитета који укључује организоване криминалне групе, прекогранично деловање, сложене корпоративне структуре и велике финансијске трансакције. Овај други облик је данас доминантан и представља један од најпрофитабилнијих облика организованог криминала.²⁸

---

²⁵ М. Блажић Павићевић, *Специфичности кривичног поступка за кривична дела против животне средине* - докторска дисертација, Нови Сад, 2023, стр. 32.

²⁶ INTERPOL, *Environmental crime*, доступно на: <https://www.interpol.int/Crimes/Environmental-crime>, приступљено 11.03.2026.

²⁷ UNEP, UNODC, *The Rise of Environmental Crime: A Growing Threat to Natural Resources, Peace, Development and Security*, Nairobi–Vienna, 2016.

²⁸ N. South, A. Brisman, *Green Criminology: Crime, Justice and the Environment*, Routledge, London–New York, 2013, стр. 3–8.

Еколошки криминалитет има одређене специфичне карактеристике које га издвајају у односу на друге облике криминалитета. Међу најзначајнијим обележјима издвајају се висока профитабилност, транснационални карактер, сложеност откривања и доказивања. Поједина истраживања дају оквирне процене о томе да висока профитабилност уз ниске ризике – еколошки криминалитет доноси огромне профите (процене говоре о 110–281 милијарди долара годишње на глобалном нивоу), док су казне релативно благе, а шанса за откривање и осуду мала.²⁹

Транснационални карактер – Еколошки криминалитет често превазилази границе једне државе (илегална трговина отпадом, криволов угрожених врста, илегална сеча шума). Криминалне групе користе слабости у законодавству појединих земаља и правне празнине у међународном праву.

Организовани карактер – Велики део еколошког криминалитета врше добро организоване криминалне групе са хијерархијском структуром, поделом улога и коришћењем савремених технологија.

Тешко откривање и доказивање – Еколошки деликти често остају скривени дужи период (илегално одлагање отпада може остати неоткривено годинама). Доказивање узрочне везе између радње и последице захтева сложене научне експертизе.

Дугорочне и неповратне последице – За разлику од већине других кривичних дела, еколошки деликти често имају трајне последице које се не могу отклонити (уништење екосистема, изумирање врста, контаминација земљишта радиоактивним материјама).

Мултипликативни ефекат – Штете нанете животној средини могу имати ланчани ефекат, утичући на више екосистема, регија и генерација људи.

Недовољна друштвена осуда – За разлику од тешких кривичних дела (убиство, силовање), еколошки деликти често не изазивају адекватну моралну осуду јавности, што олакшава њихово извршење и смањује превентивно дејство кривичних санкција.

Савремени еколошки криминалитет испољава се у различитим облицима:³⁰

---

²⁹ United Nations Environment Programme (UNEP), INTERPOL, *The Rise of Environmental Crime: A Growing Threat to Natural Resources, Peace, Development and Security*, Nairobi, 2016, стр. 7–9.

³⁰ UNEP, INTERPOL, *op. cit.*, стр. 16–21.

- Илегална трговина отпадом – Прекогранични транспорт опасног отпада из развијених у неразвијене земље, често уз фалсификовање докумената;
- илегална трговина угроженим врстама – Трговина живим животињама, деловима тела (слоновача, рогови носорога), биљкама и њиховим производима;
- илегална сеча шума – Масовна крађа дрвећа из заштићених шума, често уз корупцију локалних власти;
- незаконит риболов – Прекомерни улов у заштићеним подручјима или угрожених врста;
- индустријско загађење – Свесно испуштање штетних емисија ван дозвољених граница, илегално одлагање индустријског отпада;
- Корпоративни еколошки криминал – Велике компаније које крше еколошке прописе ради максимизације профита.

Еколошки криминалитет врше различити актери:

- Појединци – лица која врше криволов, незакониту сечу дрвећа, одлажу отпад на неовлашћеним местима;
- привредна друштва – Компаније које загађују животну средину у циљу смањења трошкова производње;
- организоване криминалне групе – Професионалне групе специјализоване за илегалну трговину отпадом, дивљим животињама или дрветом;
- корумпирани државни службеници – Инспектори, полицајци и други службеници који за новчану накнаду омогућавају незаконите активности.

Ефикасна борба против еколошког криминалитета захтева интегрисан приступ који укључује:

- Јачање кривичноправних механизма (строжије казне, проширење инкриминација);
- развој специјализованих тужилаштва и судова за еколошке деликте;
- међународну сарадњу (размена информација, екстрадиција, заједничке истраге);
- јачање капацитета инспекцијских служби;

- коришћење савремених технологија (сателитски надзор, дрoнови, форензичке методе).

Еколошки криминалитет представља озбиљну претњу не само животној средини, већ и економској стабилности, јавном здрављу и националној безбедности. Његово сузбијање захтева дугорочну стратегију, координисано деловање државних органа, међународне заједнице и цивилног друштва, као и континуирано унапређење правног оквира и судске праксе.

После краћег излагања о еколошком криминалитету, требало би се детаљније осврнути на остале карактеристике кривичних дела против животне средине. Што се објекта заштите тиче, поред схватања да је у питању животна средина, као скуп природних и створених вредности чији комплексни међусобни односи чине окружење односно простор и услове за живот људи,³¹ постоји и схватање да се њима штити право на здраву животну средину, гарантовано чл. 74 Устава Републике Србије.³²

Кривична дела против животне средине често имају бланкетни карактер, што значи да њихова потпуна примена зависи од других прописа који уређују еколошке стандарде, дозвољене емисије и услове обављања одређених делатности. Ова карактеристика, због бројности бланкетних прописа у овој области, у пракси може довести до проблема правне сигурности и неуједначене примене права.

Што се последице ових дела тиче, она се манифестује као угрожавање животне средине и здравља људи, при чему је код неких инкриминација у питању апстрактна, а код неких конкретна опасност. Код појединих кривичних дела, за њихово постојање неопходно је наступање последице у виду повреде.

Такође, када се већ говори о последицама требало би поменути и њихову техничку и правну сложеност, с обзиром на то да утврђивање постојања еколошке штете често захтева ангажовање стручних знања из области екологије, хемије, биологије и других научних дисциплина. Поред тога, значајна карактеристика је и могућност одговорности правних лица, будући да су еколошке штете у пракси најчешће последица активности привредних субјеката.³³

---

³¹ Чл. 3 Закона о заштити животне средине.

³² Видети у Д. Јовашевић, Д. Миладиновић Стефановић: *Кривично право, Посебни део*, Ниш, 2023, стр. 312.

³³ З. Стојановић, *Коментар Кривичног законика*, Београд, Службени гласник, 2019, стр. 858–862.

Коначно, у теорији се истиче да кривичноправна заштита животне средине има и супсидијарни карактер (*ultima ratio*), јер се примењује као последње средство заштите када друге правне мере, попут управних или прекршајних санкција, нису довољне да обезбеде ефикасну заштиту животне средине.³⁴

3.2. Кључна кривична дела

Кривичноправна заштита животне средине у Републици Србији остварује се пре свега кроз одредбе Кривичног законика, којим су прописана кривична дела која угрожавају или повређују животну средину,³⁵ здравље људи, као и биљни и животињски свет. Ова кривична дела систематизована су у посебном поглављу, што указује на значај који законодавац придаје заштити животне средине.³⁶

Развојем еколошке свести и порастом еколошких проблема дошло је до формирања посебних кривичних дела усмерених на заштиту животне средине, која је раније била заштићена посредно кроз заштиту других друштвених вредности. При инкриминисању ових дела често се примењује концепт апстрактне опасности, који омогућава кривичноправну реакцију већ у случају понашања које представља потенцијалну претњу животној средини.

3.2.1. Загађење животне средине (чл. 260 КЗ)

Кривично дело загађења животне средине прописано је чланом 260 Кривичног законика Републике Србије и представља прво кривично дело у глави XXIV која се односи на кривична дела против животне средине. Ова инкриминација има посебан значај у систему кривичноправне заштите животне средине, јер је основно кривично дело у оквиру ове групе деликата и основа за даљу разраду других облика еколошког криминалитета.

Објекат заштите код овог кривичног дела јесте животна средина као целина, односно њени основни елементи – ваздух, вода и земљиште, али и биљни и животињски свет као саставни делови природног екосистема. У теорији кривичног права истиче се

---

³⁴ Љ. Лазаревић, *Кривично право – посебни део*, Београд, 2018, стр. 385–390.

³⁵ З. Стојановић, *Кривично право – општи део*, Београд, 2010, стр. 3.

³⁶ М. Блажић Павићевић, *Специфичности кривичног поступка за кривична дела против животне средине* - докторска дисертација, Нови Сад, 2023, стр. 27.

да се овим кривичним делом штити и право човека на здраву животну средину, које представља једно од основних права савременог друштва.³⁷

Радња извршења састоји се у поступању супротно прописима о заштити, очувању и унапређењу животне средине, услед чега долази до загађења ваздуха, воде или земљишта. Закон не одређује конкретне облике радње, већ је она широко постављена и обухвата различите активности које доводе до загађења еколошких медијума, као што су испуштање штетних материја у атмосферу, испуштање непречишћених отпадних вода у водотокове или одлагање опасних материја у земљиште. Радња се може испољити како активним поступањем, тако и пропуштањем предузимања законом прописаних мера заштите, што указује на бланкетни карактер овог кривичног дела.³⁸

Последица кривичног дела огледа се у загађењу ваздуха, воде или земљишта у већој мери или на ширем простору. Ово обележје има кључну улогу у разграничењу кривичног дела од прекршаја и других блажих облика противправног поступања. Под загађењем се подразумева свака вештачки изазвана промена природних својстава наведених еколошких медијума која може угрозити здравље људи или нанети штету биљном и животињском свету.³⁹

Активни субјект овог кривичног дела може бити свако лице. У погледу кривице, дело се може извршити како са умишљајем, тако и из нехата, што указује на широку постављеност кривичноправне заштите животне средине.

За основни облик овог кривичног дела прописана је казна затвора од шест месеци до пет година и новчана казна.⁴⁰ Уколико је дело учињено из нехата, предвиђена је блажа казна – новчана казна или казна затвора до две године.

Квалификовани облици овог кривичног дела постоје када услед загађења наступе теже последице, као што су уништење или значајно оштећење биљног или животињског света великих размера, односно загађење животне средине у тој мери да

---

³⁷ З. Стојановић, *Кривично право – Посебни део*, Београд, 2023, стр. 387.

³⁸ Е. Ћоровић, *Кривична дела против животне средине*, Београд, 2009, стр. 65–66.

³⁹ З. Стојановић, *op. cit.*, стр. 388.

⁴⁰ Кривични законик, *Службени гласник РС*, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 и 94/2024, чл. 260.

су за његово отклањање потребни дуже време или велики трошкови. У том случају, за умишљајно извршење прописана је казна затвора од једне до осам година уз новчану казну, док је за нехатни облик предвиђена казна затвора од шест месеци до пет година и новчана казна.

Казнена политика је додатно употпуњена одредбом која омогућава суду да, уколико изрекне условну осуду, наложи учиниоцу да у одређеном року предузме прописане мере ради заштите, очувања и унапређења животне средине, чиме се наглашава превентивна и ресторативна функција кривичног права у овој области.

3.2.2. Непредузимање мера заштите животне средине (чл. 261 КЗ)

Кривично дело непредузимања мера заштите животне средине прописано је чланом 261 Кривичног законика Републике Србије и представља значајну инкриминацију која се односи на пропуштање дужног поступања у области заштите животне средине. Овим кривичним делом санкционише се неделовање надлежних лица, чиме се обезбеђује ефикасност система превентивне заштите животне средине.

Објекат заштите јесте животна средина, али и систем правне и институционалне заштите животне средине, односно обавеза спровођења прописаних мера ради њеног очувања.

Радња извршења састоји се у непредузимању прописаних мера заштите животне средине или у непоступању по одлукама надлежних органа којима се налаже предузимање таквих мера. Реч је о кривичном делу пропуштања, које се може извршити како са умишљајем, тако и из нехата.

Последица се, код основног облика, огледа у стварању опасности по животну средину услед непредузимања мера заштите. Уколико услед таквог пропуштања дође до загађења животне средине, дело прераста у теже кривично дело загађења животне средине, што указује на његову супсидијарну природу у односу на члан 260 Кривичног законика.

Активни субјект може бити само службено или одговорно лице, што ово кривично дело сврстава у посебна кривична дела. У погледу кривице, дело се може извршити са умишљајем или из нехата.

За основни облик кривичног дела прописана је новчана казна или казна затвора до три године, док се за нехатни облик предвиђа блажа казна – новчана казна или затвор до једне године. У случају изрицања условне осуде, суд може учиниоцу наметнути обавезу предузимања одређених мера ради заштите, очувања и унапређења животне средине.

3.2.3. Противправна изградња и стављање у погон објеката и постројења која загађују животну средину (чл. 262 КЗ)

Кривично дело противправне изградње и стављања у погон објеката и постројења која загађују животну средину прописано је чланом 262 Кривичног законика Републике Србије и спада у групу кривичних дела против животне средине. Овом инкриминацијом настоји се спречити незаконито одобравање изградње или употребе објеката и технологија које могу имати штетне последице по животну средину.

Објекат заштите код овог кривичног дела јесте животна средина као целина, односно њени основни елементи – ваздух, вода и земљиште, као и биљни и животињски свет. Посебно се штити законитост у поступку доношења одлука о изградњи и коришћењу постројења која могу имати негативан утицај на животну средину.

Радња извршења састоји се у томе да службено или одговорно лице, супротно прописима о заштити, очувању и унапређењу животне средине, дозволи изградњу, стављање у погон или употребу објеката или постројења, односно примену технологије којима се у већој мери или на ширем простору загађује животна средина.

Последица кривичног дела огледа се у загађењу животне средине у већој мери или на ширем простору. Овим обележјем законодавац разграничава кривично дело од других облика противправног поступања и наглашава значај степена и обима насталог загађења.

Активни субјект овог кривичног дела може бити само службено или одговорно лице, што ово дело сврстава у категорију посебних кривичних дела, а у погледу кривице, дело се врши са умишљајем.

За основни облик овог кривичног дела прописана је казна затвора од шест месеци до пет година.

Квалификовани облик овог кривичног дела постоји када услед противправног поступања наступи тежа последица, односно уништење биљног или животињског света великих размера или загађење животне средине у тој мери да је за његово отклањање потребно дуже време или велики трошкови. За овај облик законом је прописана казна затвора од једне до осам година.

Поред тога, закон предвиђа и могућност да суд, у случају изрицања условне осуде, обавезе учиниоца да у одређеном року предузме прописане мере заштите, очувања и унапређења животне средине.

3.2.4. *Оштећење објеката и уређаја за заштиту животне средине* (чл. 263 КЗ)

Кривично дело оштећења објеката и уређаја за заштиту животне средине има за циљ заштиту техничких система и постројења која служе спречавању или смањењу загађења животне средине. Радња извршења састоји се у уништавању, оштећењу или уклањању или чињењу неупотребљивим објеката и уређаја који имају функцију заштите ваздуха, воде или земљишта. Оваквим поступањем доводи се у питање њихова основна функција, што може проузроковати опасност од загађења животне средине и угрожавања здравља људи.⁴¹

Објекат заштите јесу објекти и уређаји за заштиту животне средине, али посредно и сама животна средина као целина. На тај начин штите се ваздух, вода и земљиште, као и биљни и животињски свет, будући да исправно функционисање ових система представља предуслов ефикасне еколошке заштите.

Радња извршења састоји се у уништавању, оштећивању, уклањању или на други начин онеспособљавању објеката и уређаја који служе за заштиту животне средине. Она није строго одређена, већ обухвата сва поступања којима се ови системи доводе у стање нефункционалности. Дело се може извршити како активним деловањем, тако и пропуштањем, а могуће је и извршење са умишљајем или из нехата.

Последица се огледа у угрожавању или онемогућавању функционисања система заштите животне средине, чиме се ствара опасност од загађења. Код тежих облика, последица се испољава као стварно загађење ваздуха, воде или земљишта у већем обиму или на ширем простору, односно као значајно уништење или оштећење биљног и

---

⁴¹ М. Блажић Павићевић, *op. cit.*, стр. 74.

животињског света, као и настанак штете чије отклањање захтева дуже време или велике трошкове. Овим кривичним делом обухваћени су различити степени угрожавања, од апстрактне опасности до наступања тешких штетних последица.

Активни субјект може бити свако лице. У погледу кривице, дело се може извршити са умишљајем или из нехата, што указује на широку постављеност кривичноправне заштите.

За основни облик дела прописана је казна затвора до три године, док се за нехатни облик предвиђа блажа казна – новчана казна или затвор до једне године. У случају наступања тежих последица, закон предвиђа строже казне, које се крећу од неколико месеци до осам година затвора, у зависности од степена угрожавања и тежине насталих последица. Поред тога, уколико се изрекне условна осуда, суд може учиниоцу одредити обавезу предузимања одређених мера ради заштите, очувања и унапређења животне средине.

3.2.5. Оштећење животне средине (чл. 264 КЗ)

Кривично дело оштећења животне средине прописано је чланом 264 Кривичног законика Републике Србије и представља једну од значајних инкриминација у оквиру кривичноправне заштите животне средине. Ово кривично дело обухвата противправна поступања којима се нарушава еколошка равнотежа и проузрокује значајна штета природним вредностима.

Објект заштите јесте животна средина као целина, односно природни ресурси и еколошка равнотежа. Посебно се штите природна богатства, као и услови живота људи, биљног и животињског света.

Радња извршења састоји се у поступању супротно прописима о заштити животне средине, и то кроз искоришћавање природних богатстава, изградњу објеката, извођење различитих радова или друге активности којима се проузрокује оштећење животне средине. Радња није таксативно одређена, већ обухвата широк спектар делатности које могу довести до нарушавања природног стања, што указује на бланкетни карактер ове инкриминације.

Последица кривичног дела огледа се у оштећењу животне средине у већој мери или на ширем простору. Овакво оштећење подразумева значајно нарушавање природних процеса и равнотеже у екосистему, што може довести до дугорочних негативних ефеката по природне ресурсе и здравље људи.

Активни субјект може бити свако лице. У погледу кривице, дело се може извршити како са умишљајем, тако и из нехата.

За основни облик овог кривичног дела прописана је казна затвора до три године, док се за нехатни облик предвиђа блажа казна – новчана казна или затвор до једне године. У случају изрицања условне осуде, суд може учиниоцу наметнути обавезу предузимања одређених мера ради отклањања штетних последица и унапређења стања животне средине.

3.2.6. Убијање и злостављање животиња (чл. 269 КЗ)

Кривично дело убијања и злостављања животиња прописано је чланом 269 Кривичног законика Републике Србије и представља једну од значајних инкриминација у области заштите животне средине и животиња. Овим кривичним делом обезбеђује се кривичноправна заштита животиња као осетљивих бића, али и шире – заштита етичких и еколошких вредности савременог друштва.

Објекат заштите јесу животиње као жива бића, али и хумани однос према њима, као и биолошка равнотежа у природи. Посебно се штите и животиње које припадају заштићеним или посебно заштићеним врстама.

Радња извршења састоји се у поступању супротно прописима, и то кроз убијање, повређивање, мучење или на други начин злостављање животиња. Поред тога, као посебан облик овог кривичног дела јавља се организовање, финансирање или омогућавање борби између животиња, као и учествовање у клађењу на такве борбе, када се поступа из користољубља.

Последица се огледа у повреди физичког интегритета или животу животиње, односно у њеном страдању или трпљењу бола и патње. Код тежих облика, последица се испољава кроз убијање или злостављање већег броја животиња или када су радње усмерене према заштићеним врстама, чиме се додатно угрожава биолошка разноврсност.

Активни субјект може бити свако лице. У погледу кривице, дело се врши са умишљајем, док се код појединих облика (нарочито организовања борби) захтева и постојање користољубивог мотива.

За основни облик дела прописана је новчана казна или казна затвора до две године. У случају тежих облика, када је дело учињено према већем броју животиња или заштићеним врстама, прописана је строжа казна до три године затвора. Посебно тежак облик представља организовање и омогућавање борби између животиња из користољубља, за који је прописана казна затвора од шест месеци до три године, уз обавезно изрицање новчане казне.

3.2.7. Пустошење шума (чл. 274 КЗ)

Кривично дело пустошење шума представља радњу лица које противно прописима или наредбама надлежних органа врши сечу или крчење шуме, оштећује стабла или на други начин пустоши шуме или обори једно или више стабала у парку, дрвореду или на месту где сеча није дозвољена.

Објекат заштите код овог кривичног дела јесу шуме као део животне средине, односно шумски екосистеми и биљни покривач. У теорији се истиче да шуме имају велики еколошки, економски и друштвени значај, јер доприносе очувању биодиверзитета, регулисању климе и заштити земљишта.⁴²

Радња извршења састоји се у противправној сечи или крчењу шуме, оштећивању стабала или на други начин извршеном пустошењу шума, као и у обарању једног или више стабала у парку, дрвореду или на другом месту где сеча није дозвољена. Радња се врши супротно прописима или наредбама надлежних органа.

Последица кривичног дела огледа се у уништавању или оштећивању шумског фонда, односно у нарушавању природне равнотеже шумских екосистема. Пустошење шума може довести до значајних еколошких последица, као што су деградација земљишта, губитак биодиверзитета и нарушавање природних услова живота.

Активни субјект овог кривичног дела може бити свако лице, а у погледу кривице, дело се врши са умишљајем.

За основни облик овог кривичног дела прописана је новчана казна или казна затвора до једне године.

---

⁴² З. Стојановић, *op. cit.*, стр. 411.

Квалификовани облик овог кривичног дела постоји када је бесправно посечена или уништена шума која има посебан статус заштите, као што су заштићене шуме, шуме у оквиру националног парка или шуме са посебном наменом. У том случају законом је прописана строжа казна затвора од три месеца до три године.

У теорији кривичног права истиче се да ово кривично дело представља специјалну инкриминацију у односу на кривично дело загађења животне средине, јер се њиме непосредно штити један конкретан елемент животне средине – шума.⁴³

Шуме су вредност животне средине и њихово пустошење и сеча производе еколошке последице. Позивајући се на члан 260 Кривичног законика који се односи на загађивање животне средине, може се закључити да је овим чланом заштићен свеукупни биљни покривач, а у односу на њега члан 274 представља *norma specialis*, који у ужем смислу одређује заштитни објекат, односно шуму.⁴⁴

Бесправном сечом шума се причињава огромна материјална и штета изгубљеног прираста. Поред тога, еколошка штета која настаје уништавањем шума је немерљиво већа. Један од начина да се овај предео заштити је постављање физичког обезбеђења или применом најновијих технологија за осматрање одређеног простора.⁴⁵

3.3. Поједина кривична дела из споредног законодавства

У претходном делу рада који се односи на домаће изворе већ је указано да еколошка кривична дела у правном систему Републике Србије нису прописана искључиво Кривичним закоником, већ се поједине инкриминације налазе и у појединим посебним законима. Реч је о такозваном споредном кривичном законодавству, које обухвата законе који примарно уређују одређене области друштвених односа, али истовремено садрже и кривичноправне одредбе којима се санкционишу најтежи облици повреда тих односа. На тај начин кривичноправна заштита животне средине није ограничена само на норме садржане у Кривичном законнику, већ је допуњена и посебним прописима који регулишу поједине сегменте управљања природним ресурсима и заштите животне средине.

---

⁴³ Е. Ђоровић, *op. cit.*, стр. 158.

⁴⁴ В. Јолчић, *Конвенције од значаја за заштиту животне средине и интереса Републике Србије*, Београд, 2006, стр. 209 – 212.

⁴⁵ Б. Мартиновић, *Шуме, ЈП „Србијашуме“*, Београд, бр. 119, 2013.

Значај споредног кривичног законодавства у овој области произилази из чињенице да се поједини облици угрожавања природних добара не могу у потпуности обухватити општим инкриминацијама из Кривичног законика. Специфичност појединих еколошких вредности, као што су здравље биља, генетички ресурси, водни ресурси, управљање отпадом и здравље животиња, условљава потребу за посебним нормативним механизмима заштите који су уређени специјализованим законима. Управо због тога законодавац у појединим прописима који регулишу ове области предвиђа и кривичноправне норме, али и друге казнене механизме, чији је циљ спречавање и санкционисање противправног поступања које може довести до угрожавања животне средине.

Тако се одређене кривичноправне одредбе значајне за заштиту животне средине могу наћи у Закону о здрављу биља,⁴⁶ којим се уређују мере заштите биљака од штетних организама и спречавање ширења болести које могу угрозити пољопривредну производњу и природне екосистеме.

Кривичноправне норме садржане су више закона из споредног законодавства, тако да је у даљем излагању извршена селекција најзначајнијих. У Закону о средствима за заштиту биља⁴⁷, који регулише услове производње, промета и употребе средстава за заштиту биља, са циљем спречавања њихове неправилне употребе која може имати штетне последице по животну средину и здравље људи.

Кривичноправне одредбе од посебног значаја за заштиту природних ресурса садржи и Закон о водама.⁴⁸ Поред одредаба које се односе на управљање водама и заштиту водних ресурса, овај закон прописује и поједина кривична дела којима се санкционише незаконито поступање које може довести до угрожавања водног режима и водних екосистема.

Важну улогу у овој области има и Закон о генетички модификованим организмима,⁴⁹ који прописује услове за производњу, промет и употребу генетички модификованих организама. Овим законом предвиђене су и кривичноправне санкције за противправно поступање у овој области, нарочито у случајевима када се генетички

---

⁴⁶ Службени гласник РС, бр. 41/2009 и 17/2019.

⁴⁷ Службени гласник РС, бр. 41/2009 и 17/2019.

⁴⁸ Службени гласник РС, бр. 30/2010, 93/2012, 101/2016, 95/2018 - др. закон

⁴⁹ Службени гласник РС, бр. 41/2009.

модификовани организми производе, увозе или стављају у промет супротно законом прописаним условима, што може представљати ризик по животну средину и здравље људи.

Поред наведених закона, значајно место у систему заштите животне средине има и Закон о управљању отпадом,⁵⁰ којим се уређује поступање са отпадом, укључујући његово сакупљање, транспорт, третман и одлагање. Иако овај закон не садржи посебна кривична дела, већ углавном прописује прекршајне санкције за повреду његових одредаба, његов значај за кривичноправну заштиту животне средине је велики. Наиме, кршење правила управљања отпадом прописаних овим законом може довести до настанка кривичних дела против животне средине прописаних Кривичним закоником, као што су загађење животне средине или неправилно поступање са опасним материјама.

Сходно наведеном, може се закључити да споредно кривично законодавство има значајну допунску улогу у систему кривичноправне заштите животне средине. Иако је већина кривичних дела против животне средине систематизована у Кривичном законнику, поједине специфичне инкриминације прописане су и у посебним законима који регулишу одређене области управљања природним ресурсима и заштите животне средине, чиме се обезбеђује свеобухватнији систем њене правне заштите.

3.3.1. Закон о здрављу биља

Заштита здравља биља подразумева важан елемент очувања биодиверзитета, природних екосистема и пољопривредне производње. У том смислу, Закон о здрављу биља предвиђа и кривичноправну одговорност за поступања која могу угрозити биљни свет. Чланом 95. овог закона инкриминисано је противправно уношење, ширење и увоз штетних организама, биља, биљних производа и других прописаних објеката, када се ове радње предузимају супротно фитосанитарним прописима и мерама. За ово кривично дело казниће се онај ко, противно прописима којима се забрањује или ограничава уношење и ширење штетних организама, односно увоз биља, биљних производа и других објеката, исте унесе, шири или увезе у Републику Србију или у заштићено подручје, казном затвора до једне године.

---

⁵⁰ Службени гласник РС, бр. 109/2025.

Радња извршења постављена је алтернативно и може се испољити у више облика. Она се може састојати у уношењу штетних организама или биљних производа на територију Републике Србије, њиховом ширењу, односно омогућавању даљег распрострањивања, као и у увозу из иностранства супротно прописаним фитосанитарним правилима. Таквим поступањем може доћи до угрожавања пољопривредне производње, биљног света и природних екосистема.

Објекат заштите код овог кривичног дела јесте биљни свет, док су предмет напада штетни организми, биље, биљни производи и други објекти који могу изазвати еколошку или економску штету. Извршилац овог кривичног дела може бити свако лице, а за постојање кривичне одговорности потребан је умишљај. За ово кривично дело законом је прописана казна затвора до једне године.

3.3.2. Закон о средствима за заштиту биља

Савремена пољопривредна производња у великој мери ослања се на употребу различитих хемијских средстава за заштиту биља, чија је основна сврха спречавање ширења штетних организама и обезбеђивање стабилних пољопривредних приноса. Међутим, њихова неправилна или незаконита употреба може имати значајне негативне последице, како по здравље људи тако и по природне екосистеме. Из тог разлога законодавац предвиђа кривичноправну одговорност за противправно поступање са овим средствима, наглашавајући да се њихова производња, промет и употреба могу вршити искључиво у складу са важећим прописима и утврђеним фитосанитарним стандардима.⁵¹

Кривично дело противправног поступања са средствима за заштиту биља прописано је чланом 78 Закона о средствима за заштиту биља и представља значајну инкриминацију у области заштите животне средине и јавног здравља. Овим кривичним делом санкционише се незаконита производња, стављање у промет и примена средстава која нису одобрена или су забрањена, чиме се спречавају штетне последице по људе и екосистеме.

---

⁵¹ Јовашевић Д., *Еколошко казнено право*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2009, стр. 258.

Објекат заштите јесу здравље људи и животна средина, као и безбедност пољопривредне производње. Посебно се штити интегритет природних екосистема, укључујући земљиште, воду, ваздух, као и биљни и животињски свет.

Радња извршења састоји се у противправној производњи, стављању у промет или примени нерегистрованих средстава за заштиту биља, односно активних или основних супстанци које нису одобрене, као и у поступању са средствима чија је производња, промет или употреба забрањена. Радња обухвата све облике поступања којима се заобилазе фитосанитарни прописи и стандарди.

Последица кривичног дела огледа се у настанку штетних последица по здравље људи или животну средину. Код тежег облика, последица се испољава као настанак знатне штете, што подразумева озбиљније нарушавање здравља људи или значајно оштећење природних ресурса и екосистема.

Активни субјект може бити свако лице које се бави производњом, прометом или употребом средстава за заштиту биља. У погледу кривице, дело се може извршити са умишљајем или из нехата.

За основни облик кривичног дела прописана је казна затвора до једне године. У случају наступања тежих последица, односно знатне штете, предвиђена је строжа казна затвора до три године. За нехатни облик дела прописана је блажа казна – новчана казна или затвор до једне године.

3.3.3. Закон о водама

У систему правне заштите животне средине у Републици Србији значајно место има Закон о водама, којим се уређује правни статус вода, интегрално управљање водама, управљање водним објектима и водним земљиштем, извори и начин финансирања водне делатности, као и надзор над спровођењем закона и друга питања од значаја за управљање водама (члан 1 Закона о водама). Важне су и одредбе које се односе на заштиту вода од загађења и очување водних екосистема, што представља један од основних циљева овог закона.

Закон о водама полази од начела интегралног управљања водама и начела одрживог развоја, која подразумевају рационално коришћење водних ресурса уз

истовремено очување њихових природних својстава и функција. У том смислу закон предвиђа различите инструменте управљања водама, као што су планска документа, мере заштите од загађења и контролу коришћења водних ресурса. Одредбе које се односе на заштиту вода од загађења имају посебан значај, јер је загађивање вода један од најозбиљнијих проблема савремене животне средине, са далекосежним последицама по екосистеме, биодиверзитет и здравље људи.

Поред материјалних одредаба које се односе на управљање и заштиту водних ресурса, Закон о водама садржи и кривичноправне инкриминације. Овим законом прописана су два кривична дела: неовлашћено пуњење и коришћење акумулације⁵² и оштећење при експлоатацији речних наноса.⁵³

Кривично дело неовлашћеног пуњења и коришћења акумулације прописано је чланом 209 Закона о водама и врши га лице које без прописаног одобрења пуни или користи акумулацију, чиме може угрозити живот или здравље људи, имовину већег обима или водни режим. Објекат заштите јесу безбедност људи, имовина и водни режим, док се посредно штити и животна средина, а радња извршења састоји се у предузимању наведених активности без водне дозволе, односно супротно прописима. Последица се огледа у стварању опасности по наведена добра, што ово кривично дело сврстава у деликте опасности, при чему је за његово извршење прописана казна затвора од шест месеци до пет година.

Кривично дело оштећења при експлоатацији речних наноса прописано је чланом 210 Закона о водама и односи се на противправну експлоатацију песка, шљунка и других наноса из корита водотока, услед чега може доћи до оштећења речног корита, обала и водних објеката. Објекат заштите су водни објекти, водни режим и животна средина, док се последица огледа у нарушавању водног режима, ерозији и деградацији водних екосистема. За ово кривично дело прописана је казна затвора од шест месеци до пет година или новчана казна, уз обавезно одузимање предмета извршења кривичног дела.

Иако су ова кривична дела првенствено усмерена на заштиту водних ресурса, њихов значај се огледа и у заштити живота, здравља људи и имовине. Због тога кривична

---

⁵² Члан 209 Закон о водама.

⁵³ Члан 210 Закон о водама.

дела прописана Законом о водама представљају значајан инструмент кривичноправне заштите водних ресурса и очувања водних екосистема.

3.3.4. Закон о генетички модификованим организмима

Кривично дело из Закона о генетички модификованим организмима прописано је у глави VII под називом „Казнене одредбе”, у члану 45. Овом одредбом инкриминисано је противправно поступање које се огледа у започињању употребе генетички модификованих организама и производа добијених од генетички модификованих организама у затвореним системима, њиховом намерном увођењу у животну средину, стављању у промет, гајењу у комерцијалне сврхе или одлагању у животну средину, уколико такве радње доведу до штетних последица по здравље људи или животну средину.

Објекат заштите код овог кривичног дела јесу здравље људи и животна средина, док предмет напада представљају генетички модификовани организми и производи који потичу од таквих организама. Радња извршења може се испољити кроз више алтернативно одређених делатности, као што су употреба, увођење у животну средину, стављање у промет, гајење у комерцијалне сврхе или одлагање ових организама и производа.

За постојање кривичног дела неопходно је да се наведене радње предузимају супротно законским прописима. Извршилац може бити свако лице, а у погледу кривице потребан је умишљај. За ово кривично дело прописана је казна затвора до три године, уз могућност изрицања мере одузимања и уништавања генетички модификованих организама и производа добијених од њих, о трошку лица које је извршило кривично дело.

IV НАСТАНАК И ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ ИНКРИМИНАЦИЈА КРИВИЧНИХ ДЕЛА ПРОТИВ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Кривичноправна заштита животне средине као самосталан сегмент кривичног права релативно је нова појава у правној историји. За разлику од традиционалних кривичних дела против живота, тела, имовине или јавног реда, која постоје још од најстаријих правних споменика, еколошка кривична дела су продукт савремене цивилизације и њених негативних утицаја на природу. Развој индустрије, урбанизација, технолошки напредак и масовна производња довели су до појаве нових облика угрожавања животне средине који су захтевали адекватну правну реакцију.

Историјски развој кривичноправне заштите животне средине може се посматрати кроз неколико фаза: од потпуног одсуства посебних инкриминација, преко парцијалне заштите појединих природних добара (шума, дивљачи, вода), до савремених свеобухватних система који третирају животну средину као јединствену правну вредност. Овај процес био је условљен развојем еколошке свести, научним сазнањима о последицама људског деловања на природу, као и међународном сарадњом у области заштите животне средине.

4.1. Осврт на историјски развој кривичних дела против животне средине у свету

Први облици правне заштите природних добара појављују се још у древним цивилизацијама, али су они били мотивисани пре свега економским разлозима и заштитом приватне својине, а не бригом о животној средини у данашњем смислу речи. У античкој Грчкој и Риму постојале су норме које су штитиле шуме, водотокове и пољопривредно земљиште, али искључиво као економске ресурсе или део приватне имовине. Римско право је познавало институт *actio aquae pluviae arcendae* (тужба због задржавања кишнице), којом се штитио власник од штетних последица измене природног тока воде, али то није била заштита животне средине у модерном смислу.⁵⁴

У средњовековној Европи развијају се прописи о заштити шума и дивљачи, али они су били израз феудалних привилегија и права владара на лов и искоришћавање шумских ресурса. У Енглеској, познати *Forest Laws* из XI века строго су забрањивали

---

⁵⁴ Б. Борковић, *Римско приватно право*, Београд, 2017, стр. 214–215.

обичним поданицима лов у краљевским шумама, под претњом драстичних казни, али то је била заштита својинских права краља, а не заштита екосистема.⁵⁵

Прави корени савремене кривичноправне заштите животне средине налазе се у XIX веку, када индустријска револуција доводи до масовног загађења ваздуха, воде и земљишта у индустријским центрима Европе и Северне Америке. Велика Британија је 1863. године донела Alkali Act, један од првих прописа који су регулисали индустријске емисије штетних гасова.⁵⁶ Овај закон је предвиђао санкције за фабрике које емитују прекомерне количине хлороводоничне киселине, која је наносила штету пољопривредним усевама и здрављу људи у околини фабрика. Иако је реч о административним санкцијама, овај пропис представља важан корак ка признавању потребе за регулацијом загађења.

У САД, развој еколошког законодавства интензиван је почетком XX века, нарочито након оснивања Националне службе за паркове (National Park Service, 1916) и доношења низа савезних закона о заштити дивљих врста. Међутим, права експанзија еколошког кривичног права догодила се тек у другој половини XX века, након низа еколошких катастрофа које су подигле свест јавности о озбиљности проблема.

Преломни тренутак представља Стокхолмска конференција УН о животној средини (1972), која је први пут на глобалном нивоу афирмисала право човека на здраву животну средину и обавезу држава да предузму мере заштите. Овај догађај је иницирао талас законодавних реформи широм света. У САД је донет Clean Air Act (1970)⁵⁷, Clean Water Act (1972)⁵⁸ и Resource Conservation and Recovery Act (1976)⁵⁹, који су уводили кривичне санкције за најтеже облике загађења. Слично томе, европске земље почињу да уводе посебне инкриминације еколошких деликата у своје кривичне законике.

Савезна Република Немачка је 1980. године увела 29. одељак у Кривични законик под насловом „Кривична дела против животне средине”, што чини један од

---

⁵⁵ Holdsworth W. S., *A History of English Law*, Vol. I, London, 1903, стр. 306–309.

⁵⁶ Alkali Act 1863, 26 & 27 Vict. c.124, United Kingdom, доступно на <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/26-27/124/enacted>, приступљено 11.04.2026.

⁵⁷ United States Environmental Protection Agency (EPA), *Summary of the Clean Air Act*, доступно на: <https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-clean-air-act>, приступљено 11.04.2026.

⁵⁸ United States Environmental Protection Agency (EPA), *Summary of the Clean Water Act*, доступно на: <https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-clean-water-act>, приступљено 11.04.2026.

⁵⁹ United States Environmental Protection Agency (EPA), *Summary of the Resource Conservation and Recovery Act*, доступно на: <https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-resource-conservation-and-recovery-act>, приступљено 11.04.2026.

првих систематских покушаја инкриминације еколошких деликата у Европи.⁶⁰ Немачки законодавац је препознао различите облике угрожавања (загађење вода, земљишта, ваздуха, неовлашћено управљање отпадом) и за свако прописао посебну инкриминацију са прецизно дефинисаним елементима.

У Шпанији, Кривични законик из 1995. године посветио је посебно поглавље еколошким кривичним делима, увођењем строгих санкција за загађење, уништавање заштићених природних подручја и угрожавање фауне и флоре.⁶¹ Слично је учинила и Италија изменама Кривичног законика 2001. године, када су уведене нове инкриминације усмерене на заштиту морског екосистема, заштићених подручја и контролу индустријског загађења.⁶²

Европска унија је 2008. године донела Директиву 2008/99/ЕЗ о заштити животне средине путем кривичног права, којом су државе чланице обавезане да одређене радње које озбиљно угрожавају животну средину инкриминишу као кривична дела. Ова директива представља први инструмент ЕУ који експлицитно захтева кривичноправну заштиту животне средине и поставља минималне стандарде које све државе чланице морају испунити.

У земљама Азије и Латинске Америке, развој еколошког кривичног права текао је нешто спорије, али је последњих деценија забележен значајан напредак. Бразил је у Уставу из 1988. године прокламовао животну средину као право треће генерације, а 1998. године донео Закон о еколошким кривичним делима (*Lei de Crimes Ambientais*), који предвиђа кривичну одговорност физичких и правних лица за штете нанете Амазонији и другим природним екосистемима.⁶³ Кина је изменама Кривичног закона 2011. године увела нове инкриминације усмерене на борбу против индустријског загађења, незаконитог одлагања опасног отпада и уништавања шума.⁶⁴

---

⁶⁰ Heine, Günter; Meinberg, Volker, *Umweltstrafrecht*, München, 1988, стр. 7.

⁶¹ BOE-A-1995-25444 *Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal*. приступљено 14.03.2026.

⁶² Е. Ђоровић, *Кривична дела против животне средине*, Београд, 2009, стр. 82–83.

⁶³ Constitution of the Federative Republic of Brazil, 1988, Art. 225; Lei n. 9.605/1998 (*Lei de Crimes Ambientais*), Brazil, доступно на: <https://www.jusbrasil.com.br/legislacao/104091/lei-de-crimes-ambientais-lei-9605-98>, приступљено 10.04.2026.

⁶⁴ Criminal Law of the People's Republic of China (Amendment VIII), adopted by the Standing Committee of the National People's Congress, 25 February 2011. And UNODC, *Environmental Crime – A Global Assessment*, United Nations Office on Drugs and Crime, Vienna, 2016.

4.2. Историјски развој инкриминације кривичних дела против животне средине у кривичном законодавству Србије

Развој кривичноправне заштите животне средине у Србији прошао је кроз неколико фаза, од парцијалне заштите појединих природних ресурса до савременог система који третира животну средину као јединствену правну вредност.

4.2.1. Период до Другог светског рата

У Казненом законнику Краљевине Србије из 1860. године није постојала систематска кривичноправна заштита животне средине у савременом смислу. Ипак, поједине инкриминације индиректно су доприносиле заштити природних ресурса, пре свега кроз кривична дела против имовине, као што су крађа дрвета, рибе или плодова, као и кривична дела против јавног реда и мира, попут паљевине.⁶⁵

Међутим, циљ ових одредаба није био очување животне средине као самосталног правног добра, већ заштита приватне и државне својине, што указује на рану, економски оријентисану фазу развоја кривичноправне заштите природе.

Кривични законик Краљевине Југославије из 1929. године такође није садржао посебну главу о еколошким кривичним делима. Ипак, поједине одредбе су штитиле шуме (паљење шума), воде (загађење јавних бунара и водотокова) и дивљач (криволов), али искључиво у функцији заштите економских интереса или јавног здравља, а не као део свеобухватне еколошке политике.⁶⁶

4.2.2. Период социјалистичке Југославије (1945–1990)

Прави почетак развоја кривичноправне заштите животне средине на простору Србије везује се за период социјалистичке Југославије, посебно доношењем Кривичног закона ФНРЈ из 1951. године,⁶⁷ којим су уведене инкриминације усмерене на заштиту природних ресурса у оквиру концепта општенародне имовине. Иако животна средина није била препозната као самостално кривичноправно добро, поједина кривична дела већ су садржала елементе њене заштите.

⁶⁵ Т. Живановић, *Истуди из Кривичног законика (објашњење III части)*, Београд 1922, стр. 52–55.

⁶⁶ Кривични законик Краљевине Југославије, *Службене новине Краљевине Југославије*, бр. 62/1929; видети одредбе о паљењу шума (чл. 362–364), тровању или загађивању воде (чл. 370–372) и незаконитом лову – криволову (чл. 388–390). Видети З. Стојановић, *op. cit.*, стр. 381–382.

⁶⁷ Кривични законик, *Службени лист ФНРЈ*, бр. 13/1951.

Тако је, на пример, кривично дело преношења заразних болести код животиња, биља и дрвећа (члан 244) обухватало непоступање по прописаним мерама и ширење заразе. Загађивање сточне хране или воде (члан 245) санкционисало је загађење воде и хране штетним материјама које угрожавају животиње и рибљи фонд. У области заштите шума, значајно је било дело пустошења шума (члан 246), које је обухватало противправну сечу и уништавање шума, уз строже казне за заштићена подручја.

Кривичноправна заштита обухватала је и животињски свет кроз дела незаконитог лова (члан 247) и незаконитог риболова (члан 248), којима се штитио дивљачки и рибљи фонд од недозвољеног искоришћавања.

Иако су ова кривична дела била превасходно економски мотивисана, она представљају значајан корак ка развоју савремене кривичноправне заштите животне средине.

Кривични закон СФРЈ из 1976. године⁶⁸ садржао је и поједина кривична дела која су, иако систематски сврстана у друге групе, имала значај за заштиту животне средине. Тако је, на пример, кривично дело непоступања по прописима за сузбијање болести животиња и биља (члан 247) обухватало непоштовање мера надлежних органа донетих ради спречавања и сузбијања заразних болести и штеточина. Ово дело је било од посебног значаја у случајевима епидемија које могу угрозити сточарство или биљни свет у ширим размерама, при чему је закон предвиђао строже кажњавање уколико је наступила знатна штета, као и кажњивост нехатног извршења.

Распадом Југославије и успостављањем независних држава, Србија је наставила да примењује Кривични закон СФРЈ из 1976. године, уз одређене измене и допуне. Истовремено, Кривични закон Републике Србије из 1977. године⁶⁹ прописивао је низ кривичних дела којима се, поред заштите других друштвених добара, остваривала и кривичноправна заштита животне средине и животиња.

За разлику од ранијег периода, у овом закону већ се јасније уочава систематизација еколошких кривичних дела. Тако су у глави XIV – кривична дела против здравља људи и животне средине, била предвиђена дела попут загађивања

---

⁶⁸ *Службени лист СФРЈ, бр. 44/1976 и 36/1977, 56/77, 34/84, 37/84, 74/87, 57/89, 3/90 и Службени лист СФРЈ, бр. 35/92, 16/93, 31/93, 37/93, 41/93, 50/93, 24/94, 61/2001 и Службени лист СФРЈ, бр. 39/2003.*

⁶⁹ *Службени гласник СРС, бр. 26/1977, 28/1977, 43/1977, 20/1979, 24/1984, 39/1986, 51/1987, 6/1989, 42/1989 и 21/1990, и Службени гласник Републике Србије, бр. 16/1990, 26/1991, 75/1991, 9/1992, 49/1992, 51/1992, 23/1993, 67/1993, 47/1994, 17/1995, 44/1998, 10/2002, 11/2002, 80/2002, 39/2003 и 67/2003.*

животне средине (члан 133), чиме се животна средина непосредно штити као самостално правно добро.

Поред тога, у оквиру кривичних дела против привреде налазио се читав низ инкриминација од значаја за заштиту природе, као што су: преношење заразних болести код животиња, биља и дрвећа (члан 157), пустошење шума (члан 160), шумска крађа (члан 161), незаконит лов (члан 162) и незаконит риболов (члан 163). Каснијим изменама уведена су и дела уништавања и оштећивања посебно значајних природних добара (члан 163а), као и изношења у иностранство без дозволе посебно заштићених биљних или животињских врста (члан 163б).

Оваква законска решења указују на постепено јачање свести о значају заштите животне средине, као и на прелаз са посредне на све израженију непосредну кривичноправну заштиту. Почетком деведесетих година XX века, под утицајем глобалних еколошких трендова и међународних конвенција (Рио 1992, Базелска конвенција), додатно се јавља потреба за модернизацијом еколошког законодавства.

V КРИВИЧНА ДЕЛА ПРОТИВ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У УПОРЕДНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

Упоредноправна анализа представља значајан сегмент научног истраживања, јер омогућава сагледавање различитих нормативних решења, идентификацију ефикасних механизма заштите и уочавање евентуалних недостатака у домаћем законодавству. У области кривичноправне заштите животне средине, савремени правни системи развили су комплексне моделе који се заснивају на међународним стандардима, праву Европске уније и националним правним традицијама.

У овом поглављу анализирају се решења у правним системима Савезне Републике Немачке, Републике Словеније, Републике Хрватске и Републике Аустрије, као релевантним примерима различитих приступа кривичноправној заштити животне средине. Избор наведених држава условљен је њиховим значајем у развоју еколошког кривичног права, као и сличностима и утицајима које ови правни системи имају на правни поредак Републике Србије.

5.1. Савезна Република Немачка

Савезна Република Немачка спада међу државе са најразвијенијим системом заштите животне средине у свету. Еколошка свест и правна регулатива у овој области имају дугу традицију, а немачко право служи као узор многим европским земљама приликом креирања сопствених прописа.

Кривичноправна заштита животне средине у Немачкој уређена је Казненим закоником (Strafgesetzbuch – StGB), у оквиру двадесет деветог одељка под насловом „Кривична дела против животне средине”.⁷⁰ Поред Казненог законика, значајан број еколошких одредби садржан је у посебним законима, као што су Савезни закон о заштити од имисија (Bundes-Immissionsschutzgesetz), Закон о управљању отпадом (Kreislaufwirtschaftsgesetz), Закон о водама (Wasserhaushaltsgesetz) и други прописи који садрже казнене норме.⁷¹ На тај начин, кривичноправна заштита представља последњу линију одбране унутар ширег система превентивних и административних мера.

---

⁷⁰ Казнени законик Немачке (Strafgesetzbuch), <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>, приступљено 10.04.2026.

⁷¹ М. Kloepfer, *Environmental Law in Germany*, С.Н. Beck, München, 2011, стр. 112–118.

Немачки Казнени законик познаје више основних кривичних дела против животне средине, и то:

- Загађење вода (члан 324) – Инкриминише се неовлашћено загађење површинских или подземних вода, као и погоршање њиховог квалитета. По посебној одредби кажњив је покушај. Дело има и нехатни облик за који је прописана казна затвора до три године и новчана казна. Предвиђена је казна затвора до пет година или новчана казна, а у тежим случајевима од шест месеци до десет година.
- Загађење земљишта (члан 324а) – Штити се земљиште од штетних промена изазваних уношењем опасних материја. Покушај је кажњив по посебној одредби, има и нехатни облик. Санкције су идентичне као код загађења вода.
- Загађење ваздуха (члан 325) – Кривично дело постоји када учинилац испуштањем штетних материја или другим противправним поступањем у већој мери наруши квалитет ваздуха, чиме се ствара опасност по здравље људи, биљни и животињски свет или животну средину у целини. За основни облик дела прописана је казна затвора до пет година или новчана казна. Дело има и нехатни облик, при чему је за радње из основних облика прописана казна затвора до три године или новчана казна, док је за блажи облик из нехата предвиђена казна затвора до једне године или новчана казна.
- Изазивање буке (члан 325а) – Јединствено у немачком законодавству, ова норма инкриминише прекомерну буку која може угрозити здравље људи или вредне животиње. Казна је до три године затвора или новчана казна.
- Недозвољено управљање отпадом (члан 326) – Обухвата неовлашћено одлагање, третман, транспорт или складиштење отпада, нарочито опасног. Казна је до пет година затвора, а у тежим случајевима до десет година.
- Неовлашћено руковање радиоактивним и другим опасним материјама (члан 328) – Једно од најстроже санкционисаних дела, са казном затвора до пет година, односно до петнаест година у посебно тешким случајевима.

- Угрожавање заштићених подручја (члан 329) – Штите се национални паркови, резервати природе и друга заштићена природна добра. Санкција је новчана казна или затвор до пет година.

Немачко кривично право одликује се високим степеном специјализације и детаљности у регулисању еколошких кривичних дела. Законодавац је препознао различите облике угрожавања и за сваки прописао посебну инкриминацију, чиме је створен систем свеобухватне кривичноправне заштите. Посебно је значајно што се у оквиру овог система бука препознаје као облик загађења, што представља реткост у упоредном праву.

Немачки систем предвиђа строге санкције за теже облике кривичних дела, посебно у случајевима када се ради о радиоактивним материјама или када је угрожен већи број људи. У пракси се често изричу новчане казне у виду дневних износа (Tagessätze), које се прилагођавају економском статусу учиниоца, што обезбеђује правичније санкционисање.

Важна карактеристика немачког система је и развијена судска пракса, као и постојање специјализованих тужилаштава за борбу против еколошког криминала. Висок степен сарадње између кривичноправних и административних органа доприноси ефикаснијој примени закона и доследнијој заштити животне средине.

5.2. Република Словенија

Устав Словеније предвиђа да свако има право на здраву животну средину у складу са законом, а држава има обавезу да је унапреди. У том циљу, услови и начин обављања привредних и других делатности утврђују се законом. Законом се утврђује под којим условима и у којој мери је лице дужно да накнади штету причињену животној средини. Устав предвиђа и заштиту животиња од злостављања која се ближе уређује законом.⁷² У новембру 2016. године Словенија је постала прва држава чланица ЕУ која Уставом јамчи право на приступ води за пиће као основно људско право.⁷³ Устав

---

⁷² Члан 72. Устава Републике Словеније од 1991. *Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99 in 75/16 – UZ70a, 92/21-UZ62a, 98/25 UZ74a.*

⁷³ М. Дреновак-Ивановић, *Уставноправна заштита права на здраву животну средину и измене уставног оквира*, у: Лиљић Стеван (ур.), *Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије*, Београд, 2017, стр. 216-231.

прописује да ће се водни ресурси користити за снабдевање становништва пијаћом водом и водом за домаћинство и да у том смислу не могу бити тржишна роба.⁷⁴

Република Словенија као чланица Европске уније и земља са којом Србија дели заједничку правну традицију, развила је модеран систем кривичноправне заштите животне средине који је у великој мери усклађен са директивама ЕУ.

Кривична дела против животне средине у Словенији уређена су Казненим закоником (*Kazenski zakonik – KZ-1*) из 2008. године, у оквиру тридесет другог поглавља под насловом „Кривична дела против животне средине, простора и природних ресурса” (члан 332-347). Поред Казненог законика, значајан број прописа садржан је у Закону о заштити животне средине (*Zakon o varstvu okolja*),⁷⁵ Закону о водама (*Zakon o vodah*)⁷⁶ и другим посебним законима.

Словеначки Казнени законик садржи четрнаест кривичних дела против животне средине:⁷⁷

- Загађивање и уништавање животне средине (члан 332) – инкриминише радње којима се испуштањем супстанци, јонизујућег зрачења или неправилним управљањем отпадом угрожава живот или здравље људи, као и квалитет ваздуха, воде и земљишта, односно животињски и биљни свет. Кривично дело обухвата и незаконите пошилике отпада, управљање опасним постројењима или материјама, као и радње које могу довести до оштећења станишта у заштићеним подручјима или употребу супстанци које оштећују озонски омотач. За основни облик овог дела прописана је казна затвора до пет година. Уколико услед ових радњи наступе тешке телесне повреде или значајна штета по животну средину, учинилац се може казнити затвором до осам година, а ако наступи смрт једног или више лица казном затвора од једне до дванаест година. Закон предвиђа и кажњавање у случају извршења дела из нехата, као и строже санкције ако је дело извршено у оквиру организоване криминалне групе.

⁷⁴ Члан 70а. Устава Републике Словеније.

⁷⁵ *Uradni list RS*, št. 44/22, 18/23 – ZDU-10, 78/23 – ZUNPEOVE, 23/24, 21/25 – ZOPVOOV, 56/25 – PoZ in 11/26 – odl. US.

⁷⁶ *Uradni list RS*, št. 67/02, 2/04 – ZZdrI-A, 41/04 – ZVO-1, 57/08, 57/12, 100/13, 40/14, 56/15, 65/20, 35/23 – odl. US, 78/23 – ZUNPEOVE in 52/24 – odl. US.

⁷⁷ Казенски законик Р. Словеније, *Uradni list RS*, broj 50/2012, 54/15, 6/16-popr., 38/16,27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 105/22-ZZNŠPP, 16/23, 107/24-Odluka US.

- Загађење мора и вода из пловила (члан 333) – инкриминише испуштање нафте, хемикалија или других загађујућих материја у морске, језерске или речне воде, чиме се загађују воде и обале. За основни облик овог кривичног дела прописана је казна затвора до пет година. У случају тежих последица по здравље људи, животињски и биљни свет, као и уколико наступи смрт једног или више лица, предвиђене су строже казне затвора.
- Незаконито руковање нуклеарним или другим опасним радиоактивним материјалима (члан 334) – инкриминише неовлашћено коришћење, складиштење, транспорт или друго располагање нуклеарним и радиоактивним материјалима супротно прописима о безбедности, када се тиме може угрозити живот и здравље људи или проузроковати значајна штета по животну средину. За основни облик дела прописана је казна затвора до пет година, док се за теже последице предвиђају строже казне.
- Загађење воде за пиће (члан 336) – инкриминише загађење воде намењене за пиће штетним супстанцама, чиме се угрожава живот или здравље људи. За основни облик овог кривичног дела прописана је казна затвора до три године, а закон предвиђа строже казне уколико дође до тешких последица или смрти једног или више лица. Посебно је кажњиво и загађење воде намењене за напајање животиња ако се тиме угрози њихов живот или здравље.
- Контаминација хране или хране за животиње (члан 337) – инкриминише контаминацију хране штетним супстанцама којом се угрожава живот или здравље људи. За основни облик овог кривичног дела прописана је казна затвора до три године, а у случају тежих последица или смрти предвиђене су строже казне. Закон санкционише и контаминацију хране за животиње ако се тиме угрози њихов живот или здравље.
- Уништавање шума (члан 340) – инкриминише незаконито крчење, сечу или друго уништавање шума у већем обиму супротно прописима или наредбама надлежних органа. За основни облик овог кривичног дела прописана је казна затвора до једне године, а ако је дело извршено у

заштићеној шуми или шуми посебне намене казна може износити до три године затвора.

- Мучење животиња (члан 341) – инкриминише окрутно поступање према животињама и наношење непотребне патње. За основни облик овог кривичног дела прописана је новчана казна или казна затвора до једне године, док су строже казне предвиђене у случају организовања борби животиња, као и када је животиња трајно осакаћена или угине услед таквог поступања.
- Незаконит лов (члан 342) – инкриминише незаконит лов, односно убијање, рањавање или хватање дивљих животиња без дозволе или супротно прописима о лову. За основни облик овог кривичног дела прописана је новчана казна или казна затвора до шест месеци, док се строже кажњава лов дивљачи веће вредности, лов у време забране или у групи. Тежи облик постоји када се лове угрожене врсте или се користе недозвољена средства и начини лова.
- Незаконити риболов (члан 343) – инкриминише хватање рибе употребом експлозива, електричне енергије, отрова или других недозвољених средстава, као и на начин који доводи до угинућа рибе или угрожава њену репродукцију. За ово кривично дело прописана је новчана казна или казна затвора до једне године.

Словеначко законодавство одликује се систематичношћу и јасноћом. Кривична дела су прецизно дефинисана, а посебна пажња посвећена је одговорности правних лица. Словенија је, за разлику од Србије, у основни кривични закон уградила одредбе о одговорности правних лица, што олакшава примену и доприноси правној сигурности.

Санкције су благе до умерене, што одражава општу казнену политику Словеније. Међутим, у пракси се често примењују алтернативне мере и условне осуде, уз обавезу санације штете и успостављања законитог стања.

Словенија има развијен систем еколошких инспекција и специјализованих тужилаштва, што доприноси ефикасном откривању и процесуирању еколошких деликата.

5.3. Република Аустрија

Република Аустрија, као земља немачког правног круга, има богату традицију заштите природе и развијен систем кривичноправне заштите животне средине.

Кривична дела против животне средине у Аустрији уређена су Казненим закоником (*Strafgesetzbuch – StGB*), у оквиру седмог одељка „Кривична дела опасна за јавност и кривична дела против животне средине” (§§ 169-187). Поред тога, значајан број прописа налази се у посебним законима: Савезном закону о заштити животне средине (*Umweltschutzgesetz*),⁷⁸ Закону о управљању отпадом (*Abfallwirtschaftsgesetz*),⁷⁹ Закону о водном праву (*Wasserrechtsgesetz*)⁸⁰ и другим.

Аустријски Казнени законик познаје следећа основна дела:

- Неовлашћено руковање нуклеарним или радиоактивним материјалима (члан 177б) – инкриминише незакониту производњу, употребу, складиштење, транспорт, увоз или извоз нуклеарних и радиоактивних материјала или управљање радијационим постројењима супротно законским прописима. За основни облик овог кривичног дела прописана је казна затвора до три године. Уколико такве радње изазову опасност по живот или здравље људи, значајно угрозе животињски или биљни свет или доведу до озбиљног загађења животне средине, предвиђене су строже казне затвора.⁸¹
- Намерно неовлашћено руковање супстанцама које оштећују озонски омотач (§ 177д) – инкриминише незакониту производњу, увоз, извоз, стављање на тржиште или употребу супстанци које доприносе оштећењу озонског омотача. За ово кривично дело прописана је казна затвора до једне године или новчана казна.⁸²
- Намерно оштећење животне средине (члан 180) – Општа инкриминација која обухвата загађење ваздуха, воде, земљишта или изазивање буке или

---

⁷⁸https://www.bmluk.gv.at/themen/klima-und-umwelt/abfall-und-kreislaufwirtschaft/recht/umwelthaftungsgesetze/b_uhg.html, приступљено 10.03.2026.

⁷⁹<https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20002086>, приступљено 10.03.2026.

⁸⁰ <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10010290>, приступљено 10.03.2026.

⁸¹ <https://www.ris.bka.gv.at/>, приступљено 10.03.2026.

⁸² *Ibid.*

вибрација које могу угрозити здравље већег броја људи или животиња значајне вредности. Казна је до три године затвора, а ако је дело учињено из грубе несавесности до једне године.⁸³

- Намерно руковање и транспорт отпада опасног по животну средину (члан 181б) – инкриминише незаконито прикупљање, транспорт, обраду или одлагање отпада на начин који може угрозити живот и здравље људи, значајно угрозити животињски или биљни свет или довести до дуготрајног загађења ваздуха, воде или земљишта. За основни облик овог кривичног дела прописана је казна затвора до две године, а у случају тежих последица до три године. Посебно се кажњава и незаконит прекогранични транспорт отпада у складу са прописима Европске уније.⁸⁴
- Намерно оштећење животињске или биљне популације (члан 181ф) – инкриминише незаконито убијање, хватање, држање или уништавање примерака заштићених дивљих животињских и биљних врста. За ово кривично дело прописана је казна затвора до две године, осим ако се радња односи на занемарљив број примерака без значајног утицаја на очуваност врсте. Заштићене врсте утврђују се у складу са директивама Европске уније о заштити станишта и дивљих птица.⁸⁵

Аустријски систем одликује се концизношћу и генералношћу норми. За разлику од немачког законодавства које познаје велики број специјализованих инкриминација, аустријски законодавац је дефинисао неколико општих дела која обухватају различите облике угрожавања. Овај приступ омогућава већу флексибилност у примени, али истовремено захтева развијену судску праксу која ће прецизирати обим појединих инкриминација.

Аустрија познаје строге санкције за најтеже облике, нарочито када је дошло до угрожавања живота или здравља људи. У пракси се често изричу новчане казне, условне осуде и алтернативне санкције, уз обавезу отклањања штетних последица.

Посебна карактеристика је високо развијена међуинституционална сарадња између судова, тужилаштва, полиције и административних органа (инспекција), као и

---

⁸³ <https://www.ris.bka.gv.at/>, приступљено 10.03.2026.

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ *Ibid.*

активно учешће еколошких невладиних организација у процесу откривања и пријављивања еколошких деликата.

5.4. Република Хрватска

Хрватски Устав гарантује свакоме право на здрав живот и здраву животну средину.⁸⁶ У Уставу се посебна заштита посвећује мору, морској обали и острвима, води, ваздушном простору, рудном богатству, као и земљишту, шуми, биљном и животињском свету, другим деловима природе, непокретностима и стварима од посебног културног, историјског, привредног и еколошког значаја.⁸⁷

Република Хрватска као чланица Европске уније и земља са којом Србија дели заједничку правну прошлост, развила је модеран систем кривичноправне заштите животне средине усклађен са европским стандардима.

Кривична дела против животне средине и природних добара уређена су Казненим закоником (*Kazneni zakon*)⁸⁸ из 2011. године, у оквиру двадесетог поглавља под насловом „Kaznena djela protiv okoliša” (члан 193-214). Хрватско законодавство је у овој области у великој мери усклађено са прописима ЕУ, нарочито Директивом 2008/99/ЕЗ о заштити животне средине путем кривичног права.

Хрватски Казнени законик садржи шеснаест кривичних дела против животне средине:

- Загађење животне средине (чл. 193) – Инкриминише се испуштање материја или зрачења којима се може угрозити животна средина или здравље људи. Казна је од шест месеци до пет година, а ако је угрожен живот или здравље људи од једне до осам година.
- Испуштање загађујућих материја са пловног објекта (чл. 194) – Обухвата загађење вода са бродова. Казна је до три године затвора, а за нехатни облик до једне године.

---

⁸⁶ Члан 70. Устава Републике Хрватске од 1990, Redakcijski pročišćen tekst, *Narodne novine*, br. 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10 i 5/14.

⁸⁷ Члан 52. Устава Републике Хрватске од 1990.

⁸⁸ *Kazneni zakon R. Hrvatske*, *Narodne novine*, 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019 i 84/2021, 114/2022, 114/2023, 36/2024, 136/2025.

- Угрожавање озонског слоја (чл. 195) – Производња, промет и употреба супстанци које оштећују озонски омотач. За основни облик дела прописана је казна затвора до три године, а за лакши, нехатни казна затвора до једне године затвора.

- Угрожавање животне средине отпадом (чл. 196) – Недозвољено управљање отпадом и његово одлагање. Казна је до две године, односно од шест месеци до пет година за теже облике (када се противно прописима одбацује, одлаже, сакупља, складишти, обрађује, увози, извози, превози отпад или се посредује у томе, или када се њиме управља или поступа на начин који може трајније или у знатној мери да угрози квалитет ваздуха, земљишта, подземља, вода или мора, односно у знатној мери или на ширем подручју да угрози животиње, биљке, гљиве, живот или здравље људи). Ако је основни облик учињен из нехата прописана је казна затвора до једне године, а тежи нехатни облик до две године.

- Угрожавање животне средине постројењем (чл. 197) – Неправилно руковање опасним постројењима, које може трајније или у знатној мери да угрози квалитет ваздуха, земљишта, подземља, вода или мора, односно у знатној мери или на ширем подручју да угрози животиње, биљке, гљиве, живот или здравље људи. Казна је од шест месеци до пет година, а за нехатно извршење до две године.

- Угрожавање животне средине радиоактивним материјама (чл. 198) – Недозвољено поступање са радиоактивним материјама, које може трајније или у знатној мери да угрози квалитет ваздуха, земљишта, подземља, вода или мора, односно у знатној мери или на ширем подручју да угрози животиње, биљке, гљиве, живот или здравље људи. Казна је од шест месеци до пет година, а за нехатно извршење до две године.

- Угрожавање буком, вибрацијама или нејонизујућим зрачењем (чл. 199) – Инкриминише наведене радње којима се угрожава здравље људи, за шта је запрећена казна до три године затвора.

- Уништавање заштићених природних вредности (чл. 200) – Убијање, хватање, уништавање или поседовање заштићених врста. Казна је до три године, односно од шест месеци до пет година за строже облике (када је изазвано значајно смањење броја јединки у популацији или изазвано њено истребљење). С друге стране, нехатно дело је санкционисано казном затвора до две године.

- Уништавање станишта (чл. 201) – Уништавање или деградација станишта. Казна је до три године, односно од шест месеци до пет година, ако је учињено према приоритетној врсти или станишном типу подручја еколошке мреже, односно, ако је противно прописима уништено или оштећено подручје размножавања или одмарања или гнездо строго заштићене врсте у мери која значајно утиче на очување те врсте.

- Трговање заштићеним природним вредностима (чл. 202) – Ова инкриминација се односи на незакониту трговину заштићеним врстама, а прописана је казна затвора до две године за нехатни, односно од шест месеци до пет година за умишљајни облик дела.

- Противзаконито уношење ГМО и страних врста (чл. 203) – Уношење организама који могу угрозити природу. Казна је од шест месеци до пет година.

- Противзаконити лов и риболов (чл. 204) – Инкриминише лов за време ловостаја, лова на подручјима где то није дозвољено или лов без положеног ловачког испита, односно коришћење забрањених средстава, као и изношење трофеја дивљачи у иностранство. Казна је до једне године, односно до три године за теже облике, а прописано је и обавезно изрицање мере безбедности одузимања предмета, којом су обухваћени прибор за извршење дела и сам улов.

- Убијање и мучење животиња (чл. 205) – Злостављање или убијање животиња без оправданог разлога. Казна је до две године, до три године ако је из користољубља, односно до шест месеци ако је дело учињено из нехата.

- Преношење заразних болести животиња и организама штетних за биље (чл. 206) – Непоштовање мера заштите које су прописане или наложене одлукама надлежних органа, услед чега је наступила опасност од ширења болести или њених узрочника, односно појаве и ширења организама штетних за биље. Казна је до једне године затвора, односно до шест месеци ако је дело учињено из нехата.

- Пустошење шума (чл. 209) – Незаконита сеча или уништавање шума, под условом да се тиме не чини неко теже дело. Казна је до две године, односно до три године у заштићеним подручјима. Обавезно је одузимање предмета који су коришћени и који су настали извршењем дела.

- Промена водног режима (чл. 210) – Дело се односи на незаконито мењање водних токова, под условом да се тиме не извршава неко теже дело, тако да се овде ради

о формалном супсидијаритету. Казна је до две године, односно до три године, ако је дело извршено на заштићеном подручју.

- Противправна експлоатација рудног блага (чл. 211) – Незаконито искоришћавање природних ресурса, под условом да је тиме проузрокована штета. Казна је до три године, односно од шест месеци до пет година у заштићеним подручјима.

- Противправна градња (чл. 212) – Дело обухвата градњу у заштићеним подручјима (заштићена природна вредност, културно добро, друго подручје од посебног значаја за државу). Казна је од шест месеци до пет година.

- Тешка кривична дела против животне средине (чл. 214) – Ово дело постоји у више случајева: ако је настала тешка телесна повреда једног или више лица, или се последице настале загађењем не могу отклонити дуже време, или је наступила велика несрећа, за шта је запређена казна затвора од једне до десет година (односно од шест месеци до пет година за нехат); ако је наступила смрт једне или више особа, прописана је казна затвора од три до петнаест година (односно од једне до осам година за нехат).

Хрватски Кривични законик је по систематици и садржају најсличнији српском законодавству, што је разумљиво с обзиром на заједничку правну традицију. Међутим, постоје и извесне разлике:

Хрватски законодавац је више пажње посветио организованом еколошком криминалу, прописујући теже казне када је дело учињено у оквиру криминалне групе.

Посебно су издвојена дела која се односе на заштићена подручја и природна добра.

Казнене оквире су нешто строжи него у Србији, нарочито код квалификованих облика.

Хрватска има развијен систем специјализованих државних одвјетништава (тужилаштава) за борбу против еколошког криминала, као и добру сарадњу између правосудних органа и еколошких инспекција. У пракси се често примењују мере обавезне санације штете и враћања у пређашње стање као додатне санкције уз казну затвора или новчану казну.

VI СУБЈЕКТИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Систем заштите животне средине у Републици Србији заснива се на сарадњи и подели одговорности између више различитих субјеката. Основни оквир за функционисање овог система утврђен је законом, који дефинише носиоце активности у области заштите животне средине и њихове надлежности.

Према одредбама Закона о заштити животне средине, систем заштите животне средине, у оквиру својих овлашћења, обезбеђују:

1. Република Србија;
2. Аутономна покрајина;
3. Општина, односно град (јединице локалне самоуправе);
4. Предузећа, друга домаћа и страна правна лица и предузетници који у обављању привредне и друге делатности користе природне вредности, угрожавају или загађују животну средину;
5. Научне и стручне организације и друге јавне службе;
6. Грађани, групе грађана, њихова удружења, професионалне или друге организације.⁸⁹

Сви субјекти система заштите животне средине дужни су да чувају, штите и унапређују животну средину, као и да предузимају мере у циљу спречавања и смањења загађења.

Република Србија има централну улогу у креирању и спровођењу политике заштите животне средине. Држава доноси законске и подзаконске прописе, усваја стратегије и програме заштите животне средине и обезбеђује институционални оквир за њихово спровођење. У оквиру извршне власти, посебно значајну улогу има Министарство заштите животне средине, које обавља управне, стручне и надзорне послове у области заштите ваздуха, вода, земљишта и управљања отпадом. Држава такође координише примену међународних уговора у области заштите животне средине и обезбеђује сарадњу са међународним организацијама.

---

⁸⁹ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zastiti_zivotne_sredine.html, приступљено 10.03.2026.

Аутономне покрајине учествују у систему заштите животне средине у складу са својим уставним и законским надлежностима. Њихова улога огледа се у доношењу покрајинских програма и планова заштите животне средине, као и у спровођењу мера које доприносе очувању природних ресурса и спречавању загађења. Покрајински органи сарађују са републичким институцијама и локалним самоуправама у циљу ефикасног спровођења еколошке политике.

Општине и градови имају значајну улогу у систему заштите животне средине, јер се велики број еколошких проблема јавља управо на локалном нивоу. Јединице локалне самоуправе доносе локалне планове и програме управљања отпадом, учествују у мониторингу квалитета ваздуха и водених ресурса, воде евиденције о загађивачима и предузимају мере заштите у оквиру својих надлежности. Локалне власти такође спроводе инспекцијски надзор и сарађују са другим институцијама у циљу спречавања загађења животне средине.

Предузећа, друга правна лица и предузетници који у обављању своје делатности користе природне ресурсе или могу да изазову загађење животне средине имају посебну одговорност у систему заштите животне средине. Они су дужни да у својим производним процесима примењују мере заштите животне средине, да поштују прописане стандарде и да спречавају или смањују негативне утицаје на природу. У том контексту значајну улогу има принцип „загађивач плаћа”, према коме загађивач сноси трошкове превенције, контроле и отклањања последица загађења.

Научне и стручне институције, као и друге јавне службе, имају значајну улогу у прикупљању и анализи података о стању животне средине. Оне спроводе научна истраживања, врше мониторинг природних ресурса и пружају стручну подршку државним органима у доношењу одлука и креирању еколошких политика. Њихов рад доприноси развоју нових технологија и метода заштите животне средине.

Грађани и организације цивилног друштва чине важан део система заштите животне средине. У складу са Архуском конвенцијом, грађанима је омогућен приступ информацијама о стању животне средине, учешће у доношењу одлука и приступ правди у еколошким питањима. Удружења грађана и еколошке организације често указују на проблеме у области заштите природе, покрећу иницијативе и доприносе развоју еколошке свести у друштву.

VII АНАЛИЗА СУДСКЕ ПРАКСЕ И СТАТИСТИКЕ

Кривичноправна заштита животне средине у Републици Србији не може се сагледати без анализе статистичких података и судске праксе. Ово поглавље има за циљ да прикаже реалну слику примене кривичноправних норми у пракси, указујући на број кривичних пријава, ефикасност судских поступака, као и на значај конкретних пресуда за развој еколошке свести и правне заштите природе.

7.1. Статистички преглед РЗС

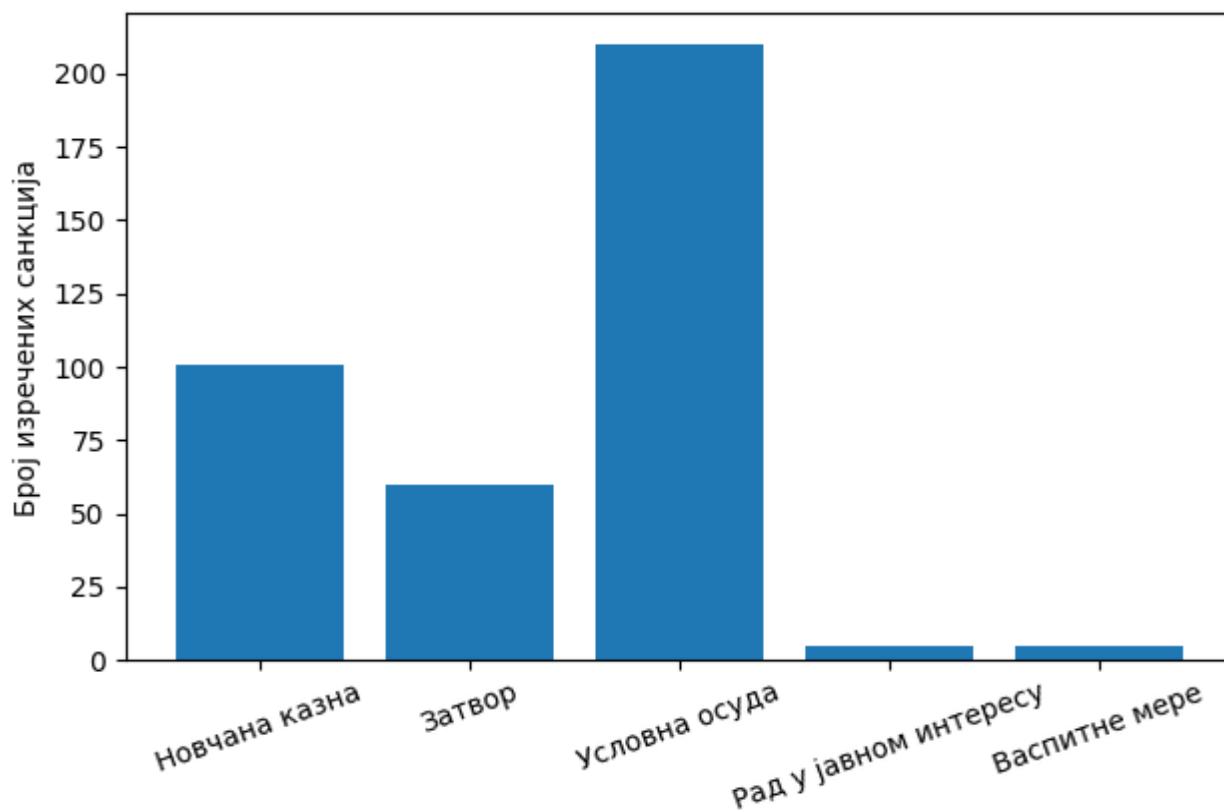
Година	Број кривичних пријава	Број осуђујућих пресуда
2020	2153	291
2021	2012	323
2022	1878	307
2023	2047	378
2024	1770	396

Табела 1: Број кривичних пријава и осуђујућих пресуда за дела против животне средине у Србији (2020–2024)

Анализа података Републичког завода за статистику за период од 2020. до 2024. године показује да је укупан број кривичних пријава за дела против животне средине у благом опадању – са 2153 пријаве у 2020. години на 1770 у 2024. години.⁹⁰ Овај тренд може указивати на смањење броја еколошких инцидената, али и на могуће потешкоће у откривању и пријављивању ових дела. Број осуђујућих пресуда бележи постепени раст – са 291 у 2020. години на 396 у 2024. години, што указује на одређено побољшање ефикасности правосудног система у процесуирању ових кривичних дела. Ипак, и даље постоји значајан јаз између броја поднетих кривичних пријава и броја донетих осуђујућих пресуда, што указује на проблеме у фази доказивања, недовољну стручност

⁹⁰ Републички завод за статистику Републике Србије, доступно на: <https://www.stat.gov.rs/>, приступљено 10.02.2026.

истражних органа, као и на честу преквалификацију кривичних дела у прекршаје. Оваква пракса умањује ефекат кривичноправне заштите и шаље поруку о недовољној одлучности државе у борби против еколошког криминалитета.

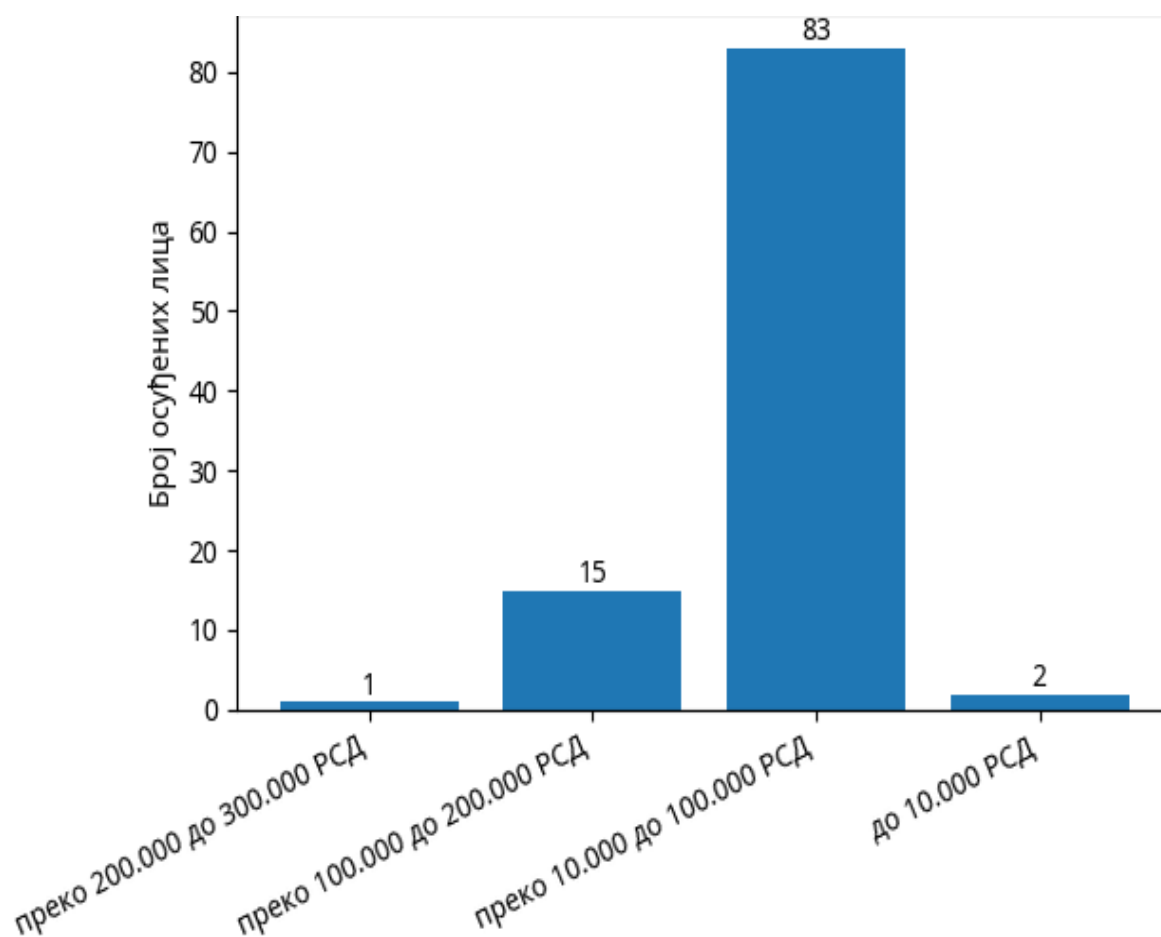
Графикон 1: Изречене санкције за кривична дела против животне средине у 2024. години у Србији⁹¹

Из приказаних података уочава се да у структури изречених кривичних санкција убедљиво доминирају условне осуде (210), док су новчане казне (101) и казне затвора (60) знатно мање заступљене. Рад у јавном интересу и васпитне мере изричу се у занемарљивом броју случајева (по 5), што указује на њихову маргиналну улогу у пракси санкционисања еколошких кривичних дела. Када су казне затвора у питању, статистички подаци упућују на то да су се судови опредељивали за следеће опције: казна затвора од 2 до 3 године (2 случаја), од 1 до 2 године (три случаја), од 6 до 12 месеци (16 случајева), од 3 до 6 месеци (27 случајева), од 2 до 3 месеца (10 случајева) и до 2 месеца (2 случаја). Оваква структура санкција јасно показује да судови у највећем броју

⁹¹ <https://publikacije.stat.gov.rs/G2025/Pdf/G20255725.pdf>, приступљено 11.04.2026.

случајева прибегавају блажим облицима кажњавања, избегавајући изрицање строжих кривичних санкција, посебно казне затвора.

Наведена казнена политика може имати значајне импликације на ефикасност кривичноправне заштите животне средине, будући да доминација условних осуда не обезбеђује увек довољно јак генерално-превентивни и специјално-превентивни ефекат. У том смислу, поставља се питање адекватности оваквог приступа, нарочито имајући у виду степен друштвене опасности појединих облика еколошког криминалитета и потребу за јачањем свести о значају заштите животне средине. Стога се може закључити да би доследнија примена строжих санкција, у складу са тежином учињених дела, могла допринети унапређењу превентивне функције кривичног права у овој области.

Графикон 2: Висина новчаних казни за кривична дела против животне средине у 2024. години у Србији⁹²

⁹² <https://publikacije.stat.gov.rs/G2025/Pdf/G20255725.pdf>, приступљено 01.03.2026.

Подаци приказани на графикону 2 односе се на структуру осуђених пунолетних лица којима је изречена новчана казна према висини изречене казне. Највећи број осуђених лица има изречену новчану казну у распону преко 10.000 до 100.000 РСД, што указује да се у пракси најчешће изричу новчане казне средњег износа. Мањи број осуђених лица има изречене више новчане казне, док су казне до 10.000 РСД, као и казне изнад 200.000 РСД, знатно ређе заступљене.

7.2. Примери из судске праксе

У наставку су наведени конкретни примери судске праксе који илуструју различите аспекте кривичноправне заштите животне средине у Републици Србији:

- **Основни суд у Обреновцу (2018):** донете су осуђујуће пресуде против два лица због незаконитог складиштења опасног отпада у месту Вукићевица. Један окривљени осуђен је на казну затвора у трајању од четири године и новчану казну од 600.000 динара, док је другом изречена казна затвора од једне године и шест месеци уз новчану казну од 150.000 динара. Овај случај представља један од првих примера строжег санкционисања незаконитог поступања са опасним отпадом у Србији и указује на јачање кривичноправне реакције државе у области заштите животне средине.⁹³

- **Основно јавно тужилаштво у Кикинди (2022):** поднета је кривична пријава против одговорног лица једног привредног друштва због основане сумње да је извршио кривична дела непредузимања мера заштите животне средине и недозвољеног прерађивања, одлагања и складиштења опасних материја. Током контроле утврђено је да је у кругу привредног друштва складиштено око 33 тоне опасног отпада супротно Закону о управљању отпадом. По налогу инспекције за заштиту животне средине наложено је да се отпад у законом прописаном року преда овлашћеном оператеру на даље збрињавање. Овај случај указује на значај институционалне сарадње полиције, инспекцијских органа и тужилаштва у откривању и процесуирању еколошког криминалитета.⁹⁴

---

⁹³ <https://www.srbijadanas.net/prve-presude-zbog-otrovnog-ilegalnog-otpada-i-zatvor-i-po-dzepu>, приступљено 16.03.2026.

⁹⁴ <https://www.srbija.gov.rs/vest/632752/krivicna-prijava-protiv-jedne-osobe-zbog-skladistenja-opasnog-otpada.php>, приступљено 11.03.2026.

• **Основни суд у Ивањици / Виши суд у Чачку / Врховни суд (2023–2024):** у кривичном поступку против више лица због кривичног дела загађења животне средине из члана 260. став 4. у вези са ставом 1. Кривичног законика, Основни суд у Ивањици пресудом К 47/23 од 10.10.2023. године огласио је окривљене кривим и изрекао им условне осуде, утврдивши казне затвора у трајању од по шест месеци са роком проверавања од једне године, као и новчане казне. Виши суд у Чачку пресудом Кж1 14/23 од 19.03.2024. године одбио је жалбе бранилаца и потврдио првостепену пресуду. Поводом поднетих захтева за заштиту законитости, Врховни суд је решењем од 10.10.2024. године те захтеве одбацио као недозвољене. Ова одлука је значајан пример судске праксе у примени кривичноправних норми које се односе на заштиту животне средине, јер потврђује одговорност учинилаца за загађење животне средине и указује на значај доследне примене кривичног законодавства у овој области.⁹⁵

• **Основно јавно тужилаштво у Нишу / Основни суд у Нишу (2024):** припадници Министарства унутрашњих послова, у сарадњи са више институција, открили су случај загађења животне средине у нишком насељу Брзи Брод, након што су грађани пријавили изузетно јак и непријатан мирис из канализације и здравствене тегобе. Истражним радњама утврђено је да је осумњичени Д. М, као власник предузетничке радње „Метал финиш 2”, вршио недозвољену хемијску обраду метала (никловање, цинковање, хромирање и друге поступке), користећи опасне материје без одобрења надлежних органа. Како се сумња, отпадне течности контаминирани опасним супстанцама испуштао је директно у градску канализацију, без претходног испитивања или пречишћавања. Таквим поступањем дошло је до загађења ваздуха, земљишта и воде, као и повећане концентрације амонијака, што је изазвало опасност по живот и здравље људи. Осумњичени је ухапшен због постојања основа сумње да је извршио кривична дела загађење животне средине, изазивање опште опасности и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја, а Основни суд у Нишу одредио му је притвор до 30 дана. Овај случај представља пример сарадње полиције, инспекцијских органа и тужилаштва у откривању и процесуирању еколошког криминалитета.⁹⁶

⁹⁵ <https://www.vrh.sud.rs/sr/k33-10322024-чл-487-ст-2-т-2-зкп-241222312>, приступљено 11.03.2026.

⁹⁶ <https://www.rts.rs/vesti/hronika/5665925/nis-zagadjenje-zivotne-sredine.html>, приступљено 13.03.2026.

Анализа наведених примера судске праксе показује да кривичноправна заштита животне средине у Републици Србији добија све значајнију улогу у сузбијању еколошког криминалитета. Судови и тужилаштва све чешће процесуирају случајеве незаконитог поступања са опасним отпадом, загађења животне средине и других облика угрожавања природних ресурса. Ови случајеви указују и на важност координисаног деловања различитих институција, посебно инспекцијских органа, полиције и правосудних органа, у откривању и доказивању еколошких кривичних дела. Иако се у пракси често изричу условне осуде или новчане казне, сама примена кривичног законодавства у овој области представља значајан механизам превенције и заштите животне средине.

Ипак, анализа судске праксе указује и на потребу за доследнијом и строжом казненом политиком, посебно у случајевима када је дошло до значајног загађења или угрожавања здравља људи. Јачање ефикасности кривичноправне заштите животне средине захтева континуирану сарадњу свих надлежних институција, као и даље унапређење нормативног и институционалног оквира. Развој судске праксе у овој области је важан корак ка јачању правне сигурности и подизању свести о значају заштите животне средине као једне од основних вредности савременог друштва.

ЗАКЉУЧАК

У овом раду разматрана је кривичноправна заштита животне средине у Републици Србији, са циљем да се сагледају дometи постојећег нормативног оквира, као и ефикасност његове примене у пракси. Полазећи од значаја животне средине као уставно заштићене вредности и једног од основних предуслова остваривања права на живот и здравље, анализирана су кључна кривична дела против животне средине, њихова законска обележја, санкције и проблеми који се јављају у њиховој примени. Пажња је посвећена међународним и европским стандардима заштите животне средине, као и релевантној судској пракси, што је омогућило свеобухватан приступ предмету истраживања.

Резултати спроведене анализе указују да Република Србија располаже релативно развијеним нормативним оквиром кривичноправне заштите животне средине, који је у значајној мери усклађен са међународним конвенцијама и правом Европске уније. Посебно је значајно што су кривична дела против животне средине систематизована у самосталној глави Кривичног законика, чиме је законодавац изразио јасну намеру да ову област третира као изузетно важну. Ипак, упркос формално адекватним законским решењима, пракса показује да кривичноправна заштита животне средине још увек не остварује пун ефекат који се од ње очекује.

Један од битних проблема уочених у раду јесте бланкетан карактер великог броја кривичних дела против животне средине, што њихову примену чини зависном од бројних подзаконских аката и техничких стандарда. Честе измене прописа, као и недовољна координација између надлежних органа, могу довести до правне несигурности и неуједначене судске праксе. Поред тога, доказивање елемената ових кривичних дела, посебно узрочне везе између противправног понашања и настале еколошке штете, представља значајан изазов у кривичном поступку и често захтева сложена вештачења и ангажовање стручних лица.

Анализа институционалног оквира заштите животне средине показује да у Републици Србији постоје субјекти надлежни за поступање у овој области, укључујући државне органе, локалне самоуправе, инспекцијске службе и правосудне органе. Међутим, у пракси су уочљиви проблеми у њиховој међусобној координацији, као и недовољни кадровски и технички капацитети за ефикасно поступање у предметима еколошког криминала. Принцип „загађивач плаћа”, иако нормативно прокламован, још

увек није у потпуности заживео у пракси, док казнена политика често не постиже потребан превентивни ефекат.

На основу свега наведеног може се закључити да је основна хипотеза рада потврђена. Иако у Републици Србији постоји нормативни оквир који омогућава кривичноправну заштиту животне средине, његова практична примена остаје ограничена услед недовољне ефикасности институција, сложености доказивања и недоследне казнене политике. Унапређење овог система захтева јачање институционалних капацитета, специјализацију правосудних органа за поступање у предметима еколошког криминала, као и бољу повезаност кривичноправних и управноправних механизма заштите.

Велики значај у наредном периоду имаће даље усклађивање националног законодавства са правом Европске уније, нарочито у светлу нових европских иницијатива усмерених на јачање борбе против еколошког криминала. У том контексту, неопходно је не само усвајање одговарајућих законских решења, већ и њихова доследна примена у пракси, уз развој стручних знања и подизање свести о значају заштите животне средине.

Коначно, заштита животне средине представља један од најзначајнијих изазова савременог друштва и један од кључних предуслова одрживог развоја. Кривичноправна заштита, као *ultima ratio*, има незаменљиву улогу у санкционисању најтежих облика угрожавања животне средине и у афирмацији принципа одговорности за еколошке штете. Само кроз системски приступ, јачање институција, доследну примену права и развој еколошке свести могуће је обезбедити ефикасну заштиту животне средине и очување природних ресурса за будуће генерације.

ЛИТЕРАТУРА

ДОМАЋА ЛИТЕРАТУРА

1. Борковић Б., *Римско приватно право*, Београд, 2017.
2. Блажић Павићевић М., *Специфичности кривичног поступка за кривична дела против животне средине - докторска дисертација*, Нови Сад, 2023.
3. Дреновак-Ивановић М., *Уставноправна заштита права на здраву животну средину и измене уставног оквира*, у: Лилић Стеван (ур.), *Перспективе имплементације европских стандарда у правни систем Србије*, Београд, 2017, стр. 216-231.
4. Јолцић В., *Конвенције од значаја за заштиту животне средине и интереса Републике Србије*, Београд, 2006.
5. Јолцић В., Јовашевић Д., *Еколошко кривично право, међународни и уставни основи, стварности и могућности*, Београд, 2011.
6. Јовашевић Д., *Еколошко казнено право*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, 2009.
7. Јовашевић Д., Миладиновић Стефановић Д., *Кривично право – Посебни део*, Ниш, 2023.
8. Лазаревић Љ., *Кривично право – Посебни део*, Београд, 2018.
9. Лилић С., *Еколошко право*, Београд, 2010.
10. Лилић С., Дреновак-Ивановић М., *Еколошко право*, Београд, 2014.
11. Мартиновић Б., *Шуме*, ЈП „Србијашуме”, Београд, бр. 119, 2013.
12. Михаиловић А., *Право на здраву животну средину као интергенерацијски феномен*, Београд, бр. 1, LXVI, стр. 236–255.
13. Стојановић З., *Кривично право – Посебни део*, Београд, 2023.
14. Стојановић З., *Кривично право – Општи део*, Београд, 2010.
15. Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Београд, Службени гласник, 2019.
16. Ђоровић Е., *Кривична дела против животне средине*, Београд, 2009.
17. Живановић Т., *Истудије из Кривичног законика (објашњење III части)*, Београд, 1922.

СТРАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Boyle A., Human Rights or Environmental Rights? A Reassessment, *Fordham Environmental Law Review*, No. 3, Vol. XVIII, стр. 473.
2. Roxin C., *Strafrecht. Allgemeiner Teil, Bd. I*, München, 2006.
3. Heine G., Meinberg V., *Umweltstrafrecht*, München, 1988.
4. Kloepfer M., *Environmental Law in Germany*, C.H. Beck, München, 2011.
5. South N., Brisman A., *Green Criminology: Crime, Justice and the Environment*, Routledge, London–New York, 2013, стр. 3–8.
6. UNEP, UNODC, *The Rise of Environmental Crime: A Growing Threat to Natural Resources, Peace, Development and Security*, Nairobi–Vienna, 2016.
7. United Nations Environment Programme (UNEP), INTERPOL, *The Rise of Environmental Crime: A Growing Threat to Natural Resources, Peace, Development and Security*, Nairobi–Lyon, 2016.
8. Holdsworth W. S., *A History of English Law, Vol. I*, London, 1903.

ПРАВНИ ИЗВОРИ

1. Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода, Службени лист СЦГ – Међународни уговори, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 – исправка.
2. Закон о заштити животне средине, Службени гласник РС, бр. 135/2004, 36/2009, 36/2009 - др. закон, 72/2009 - др. закон, 43/2011 - одлука УС, 14/2016, 76/2018, 95/2018 - др. закон, 95/2018 - др. закон и 94/2024 - др. закон)
3. Закон о потврђивању Конвенције о очувању европске дивље флоре и фауне и природних станишта, Службени гласник РС – Међународни уговори, бр. 102/2007.
4. Закон о потврђивању Кјото протокола уз Оквирну конвенцију Уједињених нација о промени климе, Службени гласник РС – Међународни уговори, бр. 88/2007.
5. Закон о потврђивању Оквирне конвенције Уједињених нација о промени климе, Службени лист СРЈ – Међународни уговори, бр. 2/1997.
6. Казнени закон Р. Хрватске, *Narodne novine*, бр. 125/2011, 144/2012, 56/2015, 61/2015, 101/2017, 118/2018, 126/2019, 84/2021, 114/2022, 114/2023, 36/2024, 136/2025.
7. Казнени законик Немачке (*Strafgesetzbuch*), *Krivični zakonik u verziji objavljenoj 13. novembra 1998. godine (Savezni glasnik zakona I str. 3322)*, kako je poslednji put

izmijenjen članom 1 Zakona od 20. marta 2026. godine (Savezni glasnik zakona 2026 I br. 95).

8. Kazenski zakonik R. Slovenije, Uradni list RS, бр. 50/2012, 54/15, 6/16-popr., 38/16, 27/17, 23/20, 91/20, 95/21, 186/21, 105/22-ZZNŠPP, 16/23, 107/24-Odluka US.
9. Конвенција Савета Европе о заштити животне средине путем кривичног права, ЕТС бр. 172, Стразбур, 1998,
10. Кривични законик, Службени гласник РС, бр. 85/2005, 88/2005 – испр., 107/2005 – испр., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 и 94/2024.
11. Кривични законик, Службени лист ФНРЈ, бр. 13/1951.
12. Кривични законик Краљевине Југославије, Службене новине Краљевине Југославије, бр. 62/1929.
13. Национални програм заштите животне средине Републике Србије, Службени гласник РС, бр. 12/2010.
14. Устав Републике Србије, Службени гласник РС, бр. 98/2006 и 115/2021.

МЕЂУНАРОДНИ ПРАВНИ ИЗВОРИ

1. Декларација из Рија о животној средини и развоју, Уједињене нације, 1992, доступно на: https://www.un.org/en/conferences/environment/rio1992?utm_source=chatgpt.com
2. Alkali Act 1863, 26 & 27 Vict. c.124, United Kingdom, доступно на <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/26-27/124/enacted>
3. BOE-A-1995-25444 Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal, доступно на: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>
4. Directive 2008/99/EC of the European Parliament and of the Council of 19 November 2008 on the protection of the environment through criminal law, Official Journal of the European Union, L 328/28, доступно на: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2008/99/oj/eng>
5. Directive (EU) 2024/1203 of the European Parliament and of the Council of 11 April 2024 on the protection of the environment through criminal law and replacing Directives 2008/99/EC and 2009/123/EC, Official Journal of the European Union, L, 30.04.2024, доступно на: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/ALL/?uri=CELEX%3A32024L1203&utm_source=chatgpt.com, приступљено 20.05.2026.

6. Stockholm Declaration on the Human Environment, adopted at the United Nations Conference on the Human Environment, Stockholm, 16 June 1972, United Nations, Principles 1, 21 и 22, доступно на: <https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972>
7. Constitution of the Federative Republic of Brazil, 1988, Art. 225; Lei n. 9.605/1998 (Lei de Crimes Ambientais), Brazil

ИНТЕРНЕТ ИЗВОР

1. https://www.bmluk.gv.at/themen/klima-und-umwelt/abfall-und-kreislaufwirtschaft/recht/umwelthaftungsgesetze/b_uhg.html, приступљено 10.03.2026.
2. INTERPOL, Environmental crime, доступно на: <https://www.interpol.int/Crimes/Environmental-crime>, приступљено 11.03.2026.
3. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=20002086>, приступљено 10.03.2026.
4. <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10010290>, приступљено 10.03.2026.
5. <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Vict/26-27/124/enacted>, приступљено 11.04.2026.
6. United States Environmental Protection Agency (EPA), Summary of the Clean Air Act, доступно на: <https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-clean-air-act>, приступљено 11.04.2026.
7. United States Environmental Protection Agency (EPA), Summary of the Clean Water Act, доступно на: <https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-clean-water-act>, приступљено 11.04.2026.
8. United States Environmental Protection Agency (EPA), Summary of the Resource Conservation and Recovery Act, доступно на: <https://www.epa.gov/laws-regulations/summary-resource-conservation-and-recovery-act>, приступљено 11.04.2026.
9. <https://www.srbijadanas.net/prve-presude-zbog-otrovnog-ilegalnog-otpada-i-zatvor-i-ro-dzери>, приступљено 16.03.2026.
10. <https://www.vrh.sud.rs/sr/кзз-10322024-чл-487-ст-2-т-2-зкп-241222312>, приступљено 11.03.2026.
11. https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_zastiti_zivotne_sredine.html, приступљено 10.03.2026.

12. Републички завод за статистику Републике Србије, доступно на: <https://www.stat.gov.rs/>, приступљено 10.02.2026.
13. <https://publikacije.stat.gov.rs/G2025/Pdf/G20255725.pdf>, приступљено 10.02.2026.
14. <https://www.un.org/en/conferences/environment/stockholm1972>, приступљено 07.03.2026.
15. <https://www.ekologija.gov.rs/sites/default/files/2021-01/nacionalni-program-zastite-zivotne-sredine-r.srbija.pdf>, приступљено 14.04.2026.
16. <https://pravno-informacioni-sistem.rs/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2015/101/1/reg>, приступљено 14.04.2026.
17. <https://www.rts.rs/vesti/hronika/5665925/nis-zagadjenje-zivotne-sredine.html>, приступљено 13.03.2026.
18. Европска конвенција о пределу, Фиренца, 2000; Закон о потврђивању Европске конвенције о пределу, „Службени гласник РС – Међународни уговори”, бр. 4/2011, доступно на: <https://pravno-informacioni-sistem.rs/>, приступљено 07.05.2026.
19. <https://www.srbija.gov.rs/vest/632752/krivicna-prijava-protiv-jedne-osobe-zbog-skladistenja-opasnog-otpada.php>, приступљено 11.03.2026.

САЖЕТАК

КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Заштита животне средине представља једно од најзначајнијих питања савременог друштва, имајући у виду све израженије негативне последице антропогеног деловања на природне ресурсе и екосистеме. Кривичноправна заштита животне средине има посебан значај као најстрожи облик правне заштите, који се примењује у случајевима најтежих повреда еколошких вредности, у складу са принципом *ultima ratio*.

Предмет овог рада јесте анализа кривичноправне заштите животне средине у Републици Србији, са посебним освртом на нормативни оквир, кључна кривична дела против животне средине, као и на примену законских одредби у судској пракси. У раду су анализирани национални прописи, пре свега одредбе Кривичног законика Републике Србије, као и релевантни међународни документи и правни стандарди Европске уније у области заштите животне средине.

Посебна пажња посвећена је анализи појединих кривичних дела против животне средине, њиховим обележјима, облицима извршења и санкцијама, као и значају превентивне функције кривичног права у овој области. Рад обухвата и статистичке податке и примере из судске праксе, са циљем сагледавања ефективности постојећег законодавног оквира и његове примене у пракси.

Циљ рада је да се укаже на значај кривичноправне заштите као инструмента очувања животне средине, идентификују проблеми у нормативном и практичном аспекту примене прописа, као и да се предложи могућа унапређења законодавства и институционалног система заштите.

Кључне речи: животна средина, кривичноправна заштита, кривична дела против животне средине, Кривични законик, судска пракса, превенција.

ABSTRACT

CRIMINAL LAW PROTECTION OF THE ENVIRONMENT

Environmental protection represents one of the most important issues of modern society, considering the increasingly pronounced negative consequences of human activities on natural resources and ecosystems. Criminal law protection of the environment has a special significance as the strictest form of legal protection, applied in cases of the most serious violations of environmental values, in accordance with the principle of ultima ratio.

The subject of this thesis is the analysis of criminal law protection of the environment in the Republic of Serbia, with particular reference to the normative framework, key environmental criminal offenses, and the application of legal provisions in judicial practice. The paper analyzes national legislation, primarily the provisions of the Criminal Code of the Republic of Serbia, as well as relevant international documents and legal standards of the European Union in the field of environmental protection.

Special attention is devoted to the analysis of specific criminal offenses against the environment, their legal characteristics, forms of commission, and sanctions, as well as the importance of the preventive function of criminal law in this area. The thesis also includes statistical data and examples from judicial practice, with the aim of assessing the effectiveness of the existing legislative framework and its implementation in practice.

The aim of this research is to emphasize the importance of criminal law protection as an instrument for environmental preservation, identify problems in the normative and practical application of regulations, and propose possible improvements to legislation and the institutional system of protection.

Keywords: environment, criminal law protection, environmental crimes, Criminal Code, judicial practice, prevention.

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Аутор рада, Милош Јовановић, рођен је 11. јануара 1986. године у Нишу. Основно и средње образовање завршио је у Нишу, након чега је наставио школовање у области безбедности.

Основне академске студије завршио је на факултету из области безбедности, где је 2021. године стекао звање дипломираног менаџера безбедности. Током студија показао је посебно интересовање за правне аспекте безбедности, функционисање институционалних система и примену законских прописа у пракси.

У циљу даљег стручног и академског усавршавања, уписао је мастер студије из области заштите животне средине на Факултету заштите на раду у Нишу, које је успешно завршио 2023. године, стекавши звање мастер менаџера заштите животне средине.

Поред академског образовања, радно искуство стиче од 2009. године у 63. падобранској бригади Војске Србије, где је током службовања показао висок степен одговорности, професионализма и посвећености раду. Кроз континуирано стручно усавршавање и успешно извршавање постављених задатака, напредовао је у служби и стекао одговарајућа звања и признања.

Аутор је ожењен и отац два сина. Породица представља значајан ослонац у његовом личном и професионалном развоју, као и подстицај за даље усавршавање и остваривање постављених циљева.

Мастер рад је резултат досадашњег академског и професионалног усавршавања аутора, као и његов допринос даљем научном и стручном развоју у области заштите животне средине и кривичног права.

ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ
ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА МАСТЕР РАДА

Име и презиме аутора мастер рада: Милош Јовановић

Наслов мастер рада: „Кривичноправна заштита животне средине”

Ментор: проф. др Душица Миладиновић Стефановић

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику, који сам предао Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, _____ . године.

Потпис аутора

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да је мастер рад, под насловом „Кривичноправна заштита животне средине” пријављен и одбрањен на Правном факултету Универзитета у Нишу:

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да овај мастер рад у целини, нити у деловима, нисам пријављивао на другим факултетима, нити универзитетима;
- да нисам повредио ауторска права, нити злоупотребио интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу, са подацима о датуму одбране и комисији пред којом је рад брањен.

Аутор мастер рада: Милош Јовановић

У Нишу, _____ . године.

Потпис аутора
